

Det svenska i Finland

FUTURE

Research-
based
foresight

STRATEGY

Future-
based
strategy

ACTION

Strategy
enforcement

Uppdraget

- Utifrån befintlig statistik och fakta ge ett **utifrånperspektiv** och **framåtblick** på det svenska i Finland med avseende på i första hand demografi, kultur, identitet och skola.
- Projektet genomfördes under perioden våren 2019-vårvintern 2020

Var står vi?

FUTURE

Research-
based
foresight

STRATEGY

Future-
based
strategy

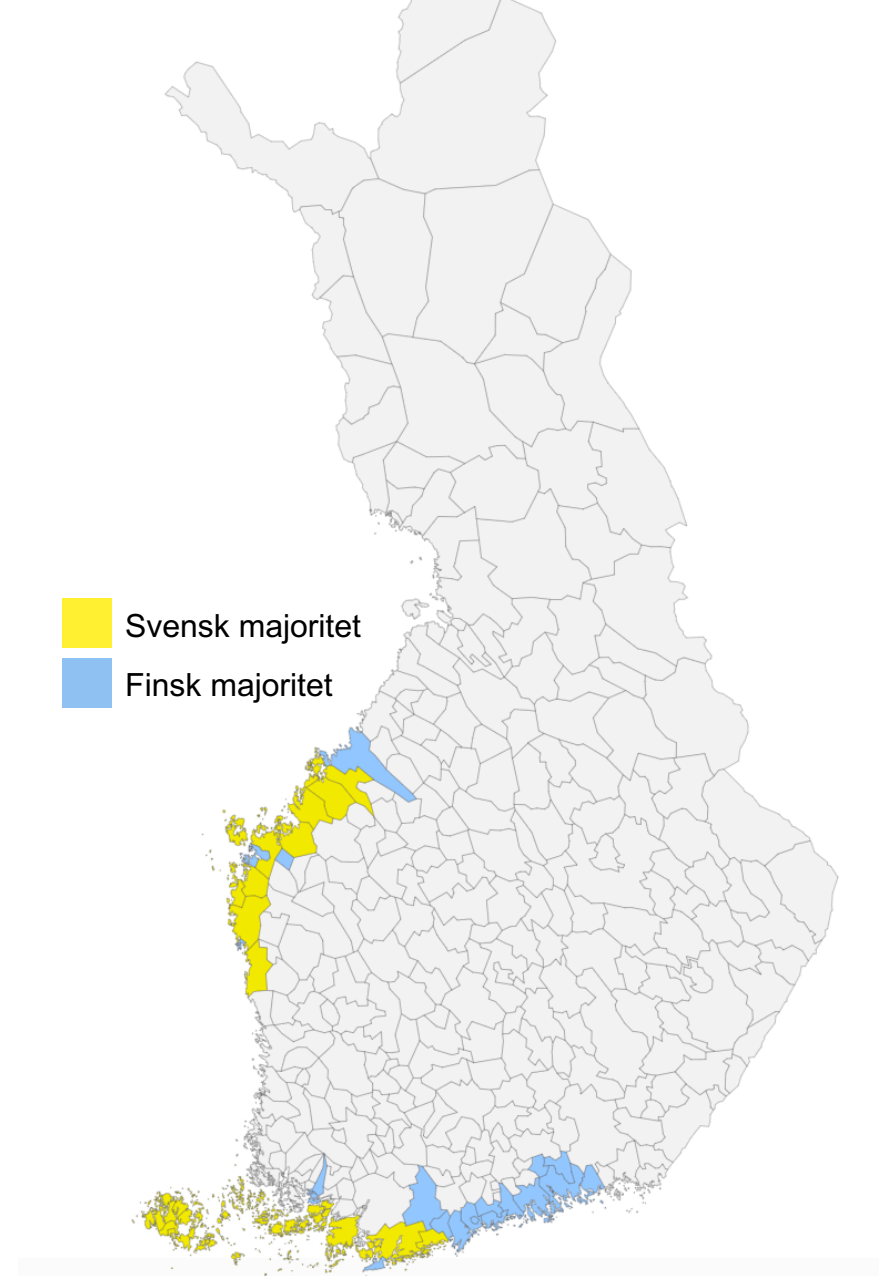
ACTION

Strategy
enforcement

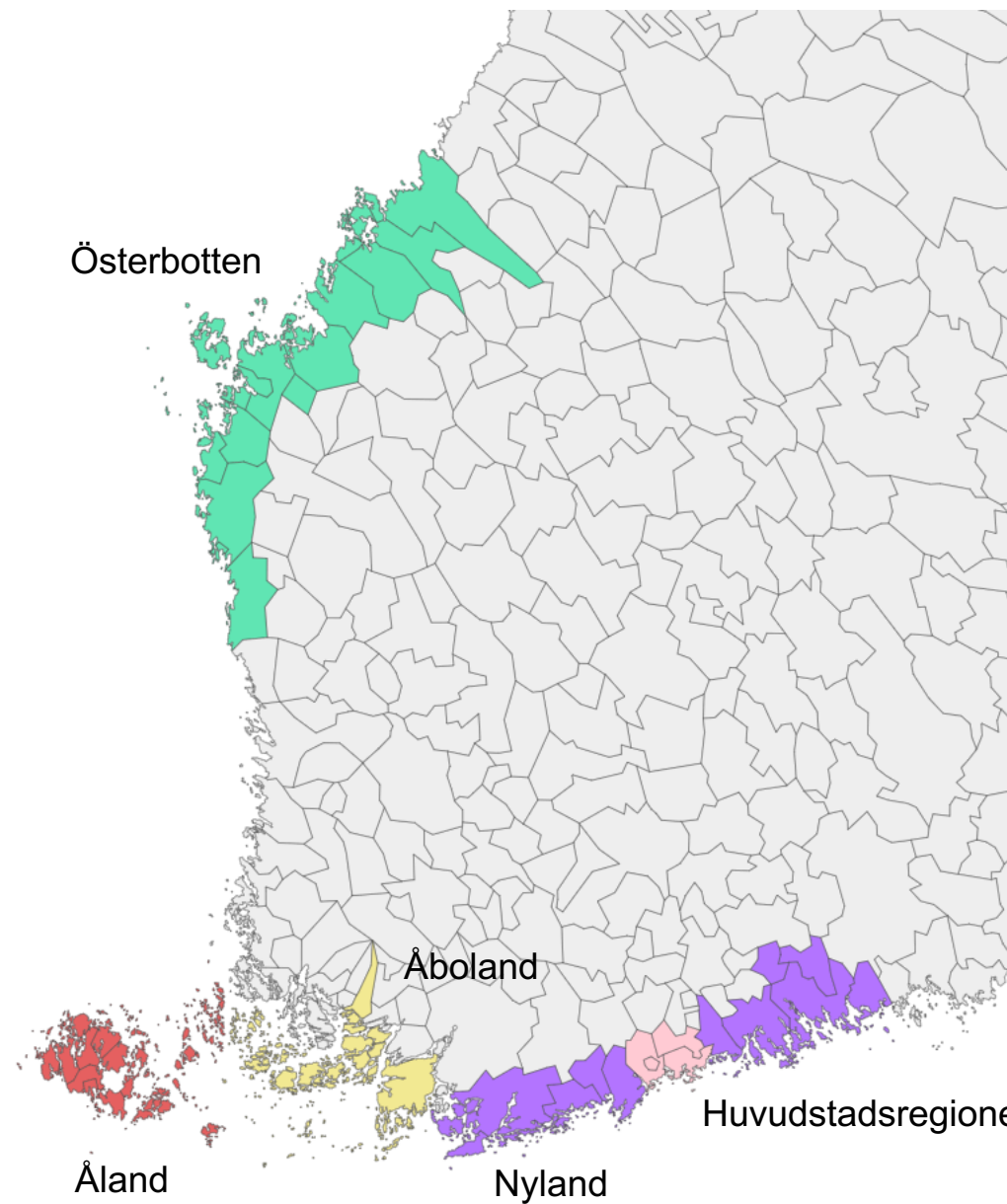
Detta är Svenskfinland

- 288400 svenskspråkiga av 5,5 miljoner invånare
- Finland tvåspråkigt på nationell nivå, rätt till offentlig service på båda språken
- Kommunerna ansvarar för lokal verksamhet, kan vara en- eller tvåspråkiga (om minoriteten 8% eller 3000 personer)
- Av dessa skäl registreras modersmål (inte 100% rätt men ett bra riktmärke)
- **Svenskfinland:** Svenska och tvåspråkiga kommuner

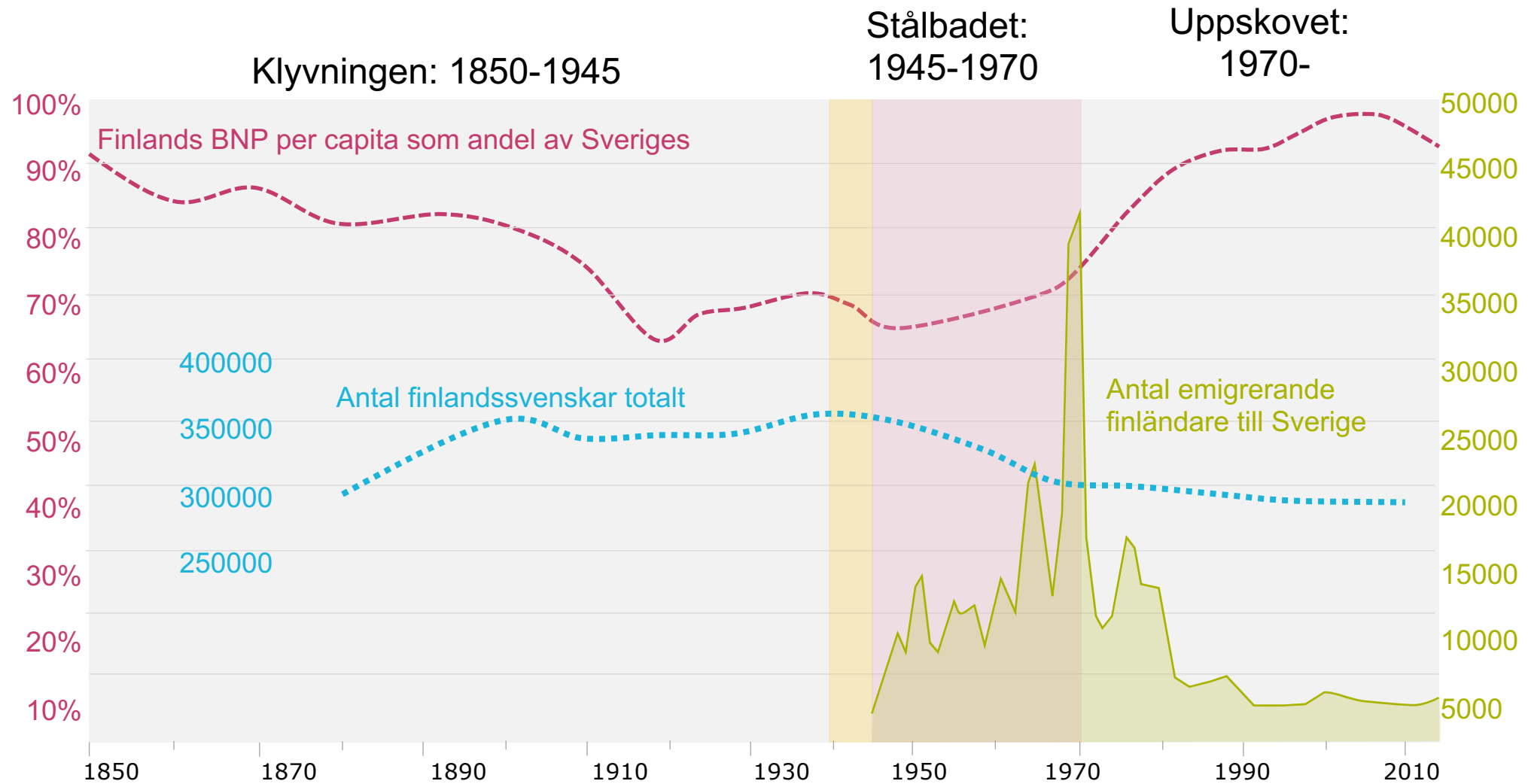

Svenskfinlands regioner

- En tredjedel i Österbotten
- Nästan hälften i Huvudstadsregionen och resten av Nyland tillsammans
- En tiondel var i Åboland och på Åland
- I övriga Finland bor mindre än en tiondel

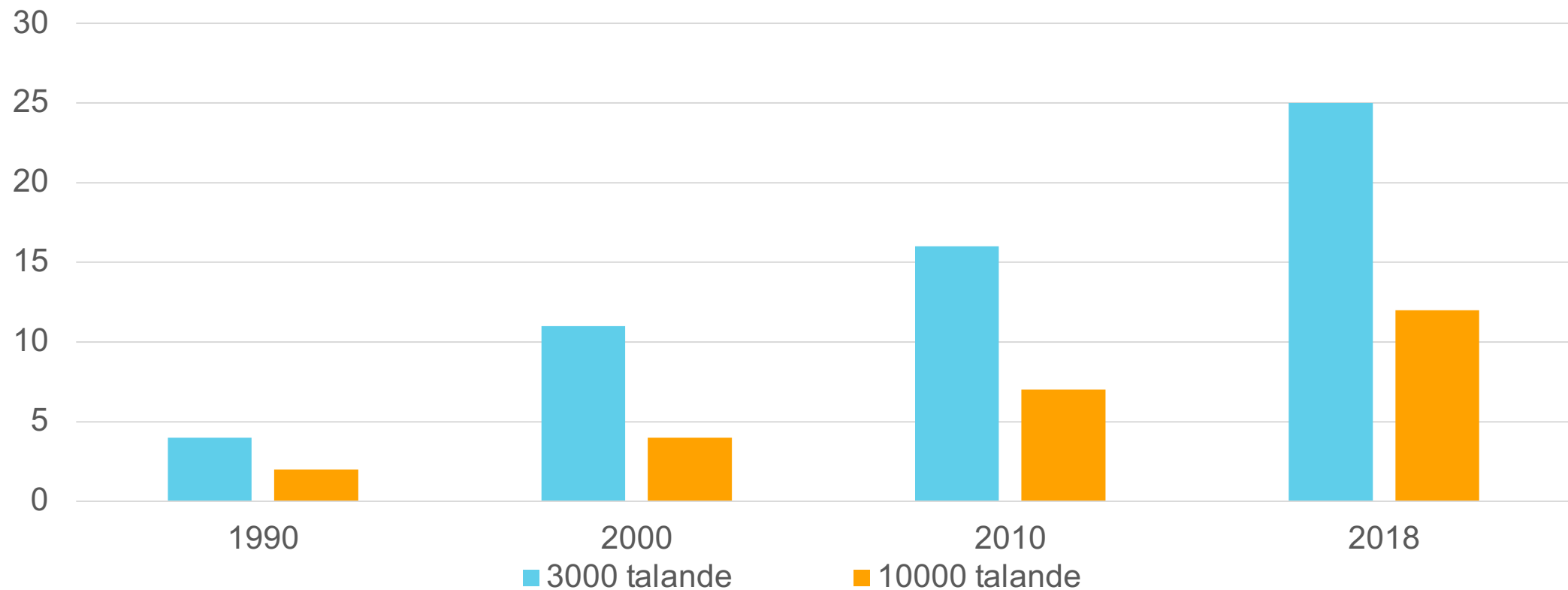

1. Det svenska i Finland – en resa i tre akter

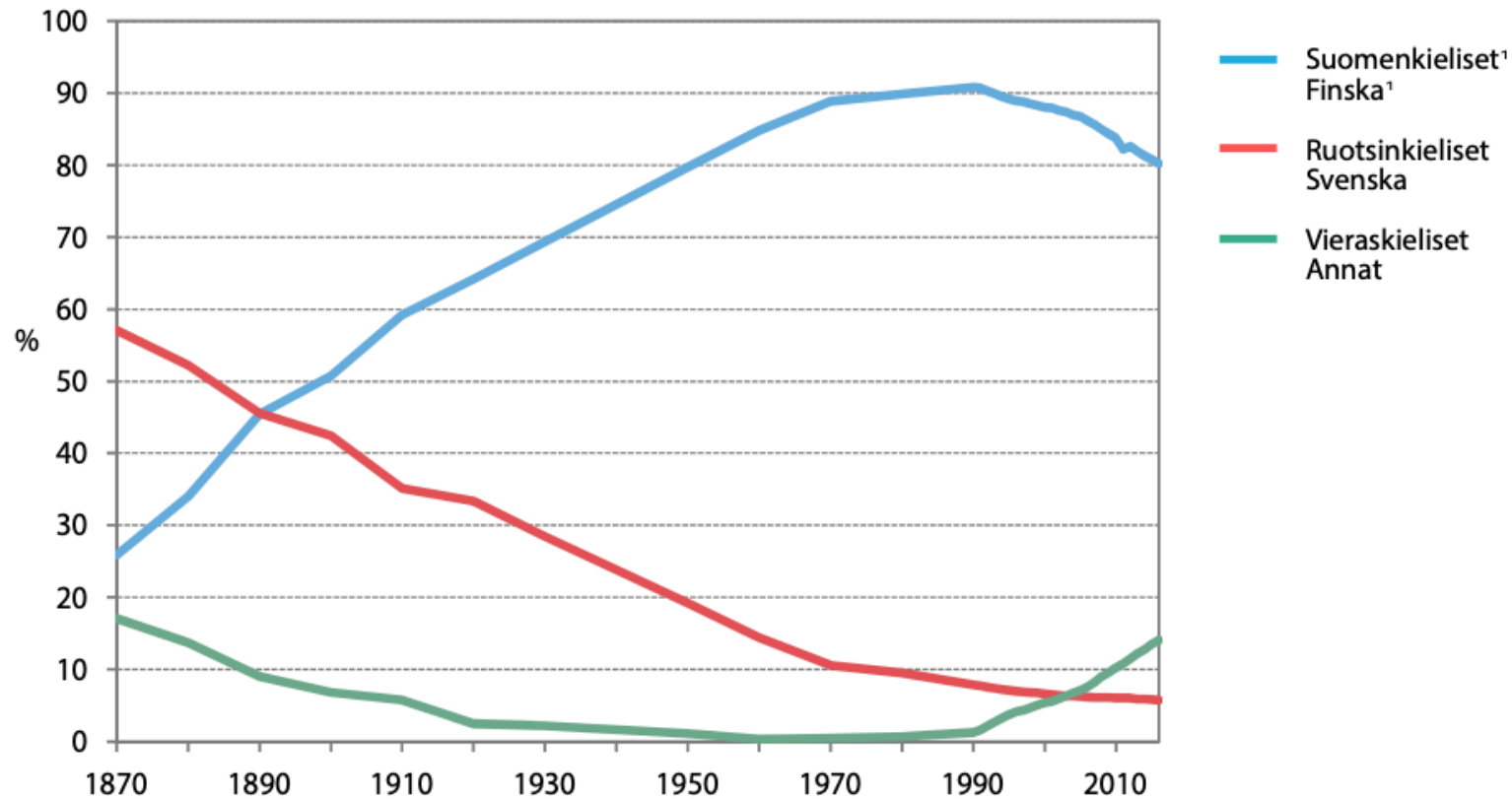
Den fjärde akten? En ny språkverklighet: från 2 till 12 "större" språk

Antal språk med 10000 resp. 3000 talande, 1990-2018

Helsingfors en spegling av Finland?

Befolkning enligt modersmål
Population by language

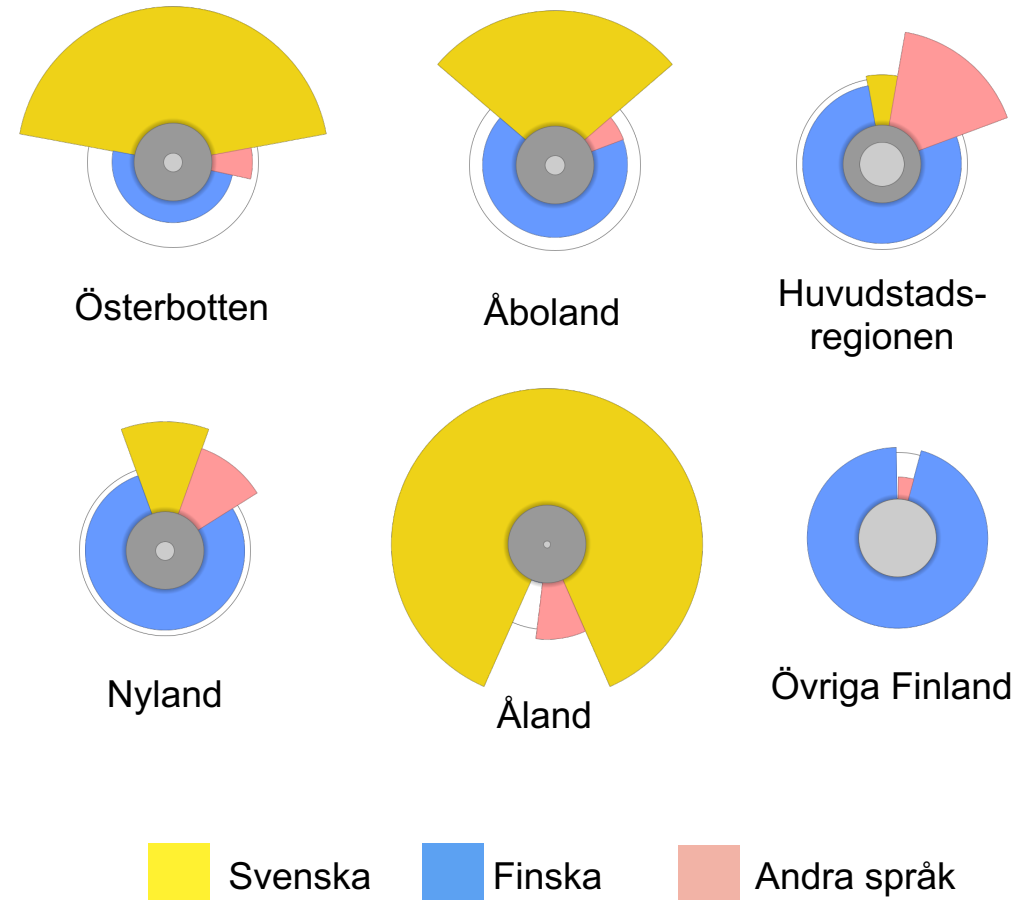
2. Skilda världar i Svenskfinland

Minoritet eller majoritet skapar:

- Olika institutionella relationer till staten
- Olika erfarenhet med att vara lokal majoritet/minoritet
- Olika relationer till tvåspråkighet

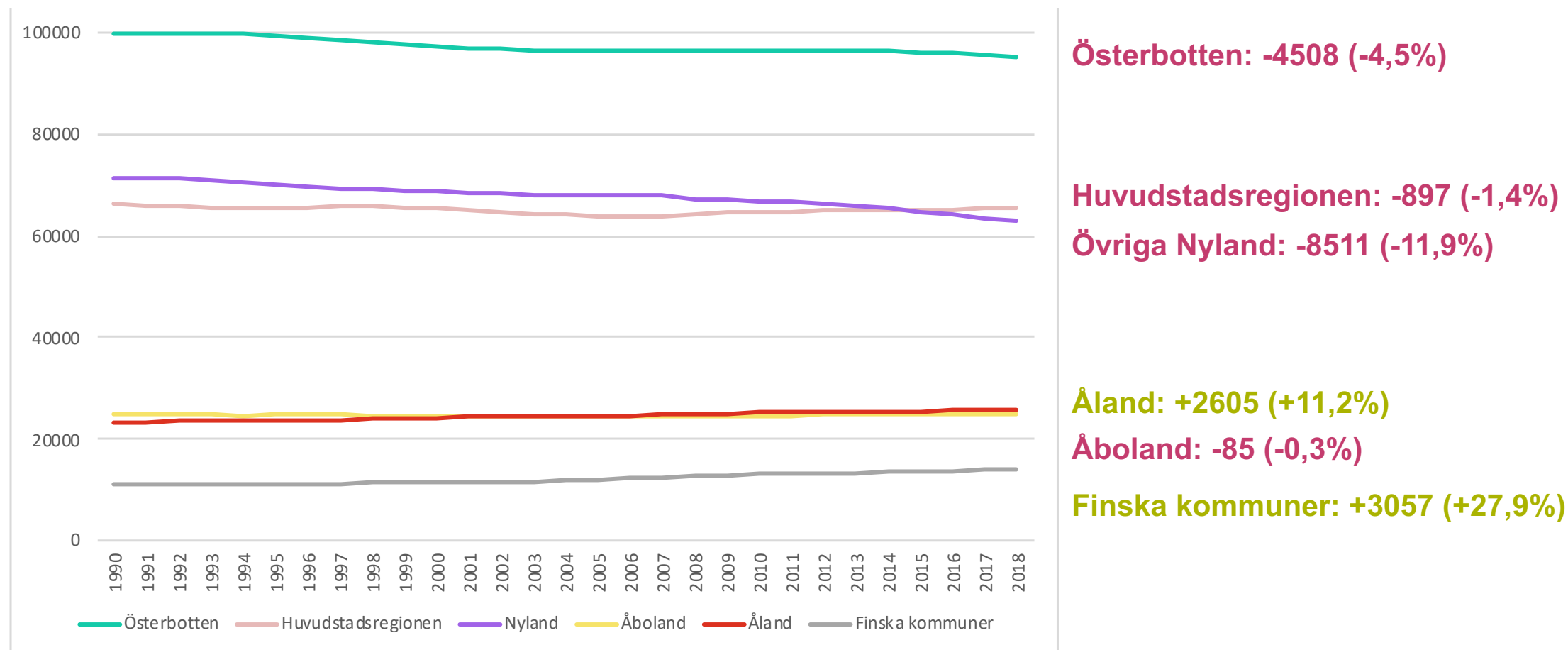
Därtill:

- Delvis olika värderingar, identitet och relationer

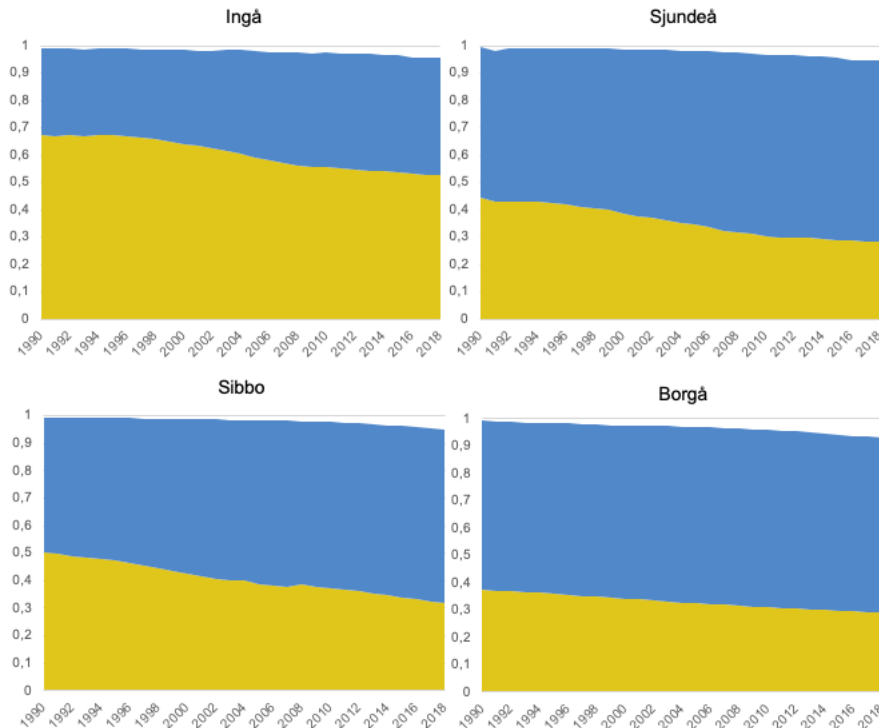
3. Alla kurvor pekar nedåt (nästan)

Svenskspråkiga per region 1990-2018

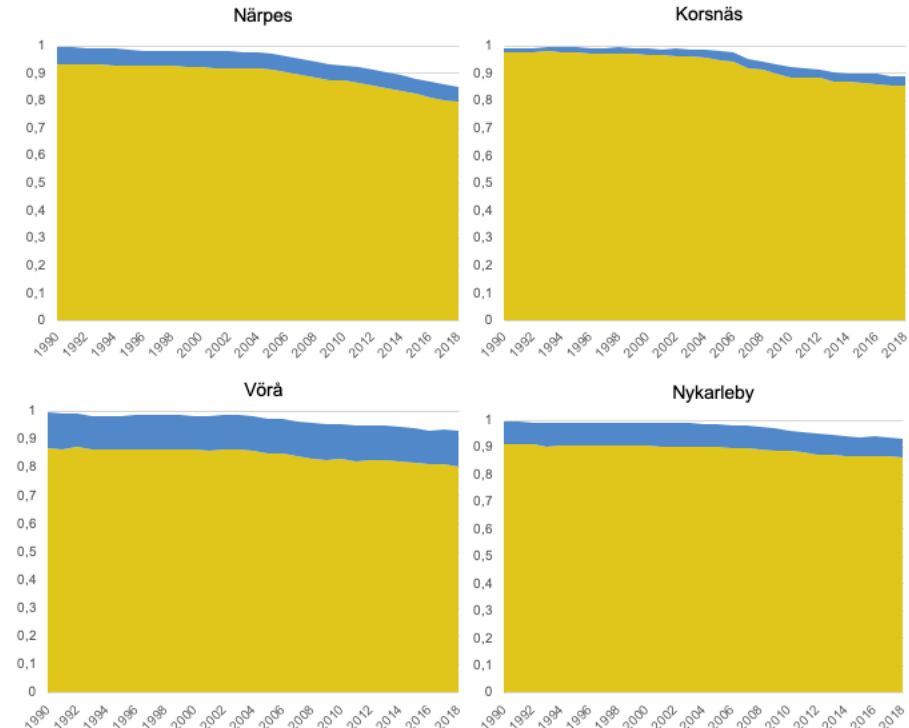

Men olika skäl till minskning: Finsk inflyttning vs. invandring

Svenska andelar minskar pga finsk inflyttning (storurbanisering) (1990-2018)

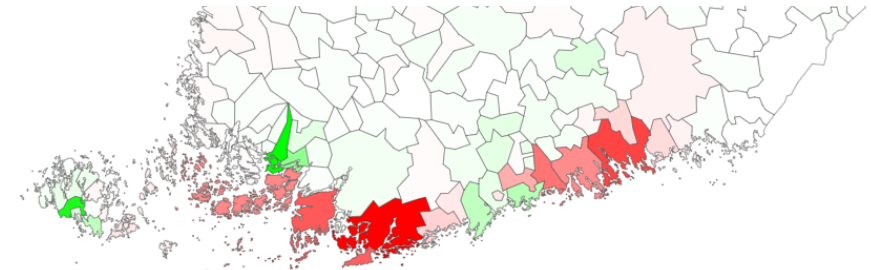
Svenska andelar minskar pga invandring (1990-2018)

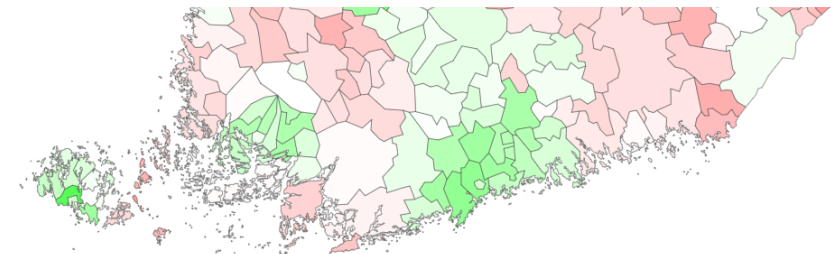
4. Storurbaniseringen spär ut det svenska: Fallet Nyland-Åboland

- **Svenskspråkig befolkning urbaniseras** – den minskar utanför städerna och ökar i dem
- **Befolkningen totalt storurbaniseras:** ökning sprider sig i ett **större** område kring städerna, vilket leder till finsk utflyttning i tidigare svensksdominerade områden. Detta gäller framför allt i södra Finland
- Vilket leder till att svenska andelar späds ut överallt

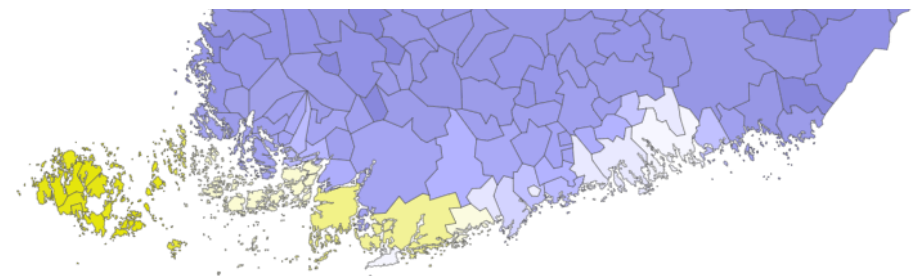
Förändring i antal svenskspråkiga
(rött minskande, grönt ökande andelar)

Total befolkningsförändring

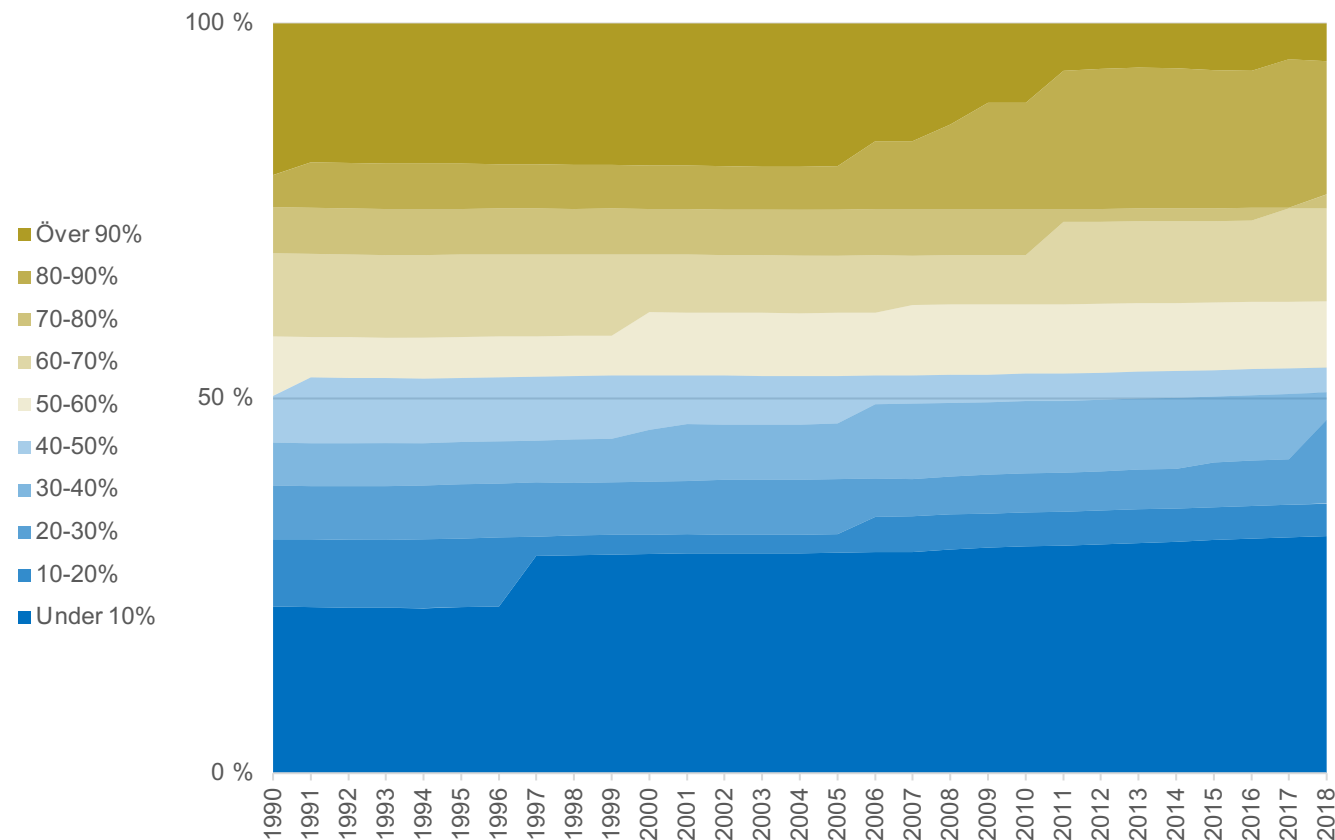

Andelar svensktalande
(gult/blått = svensk/finsk majoritet)

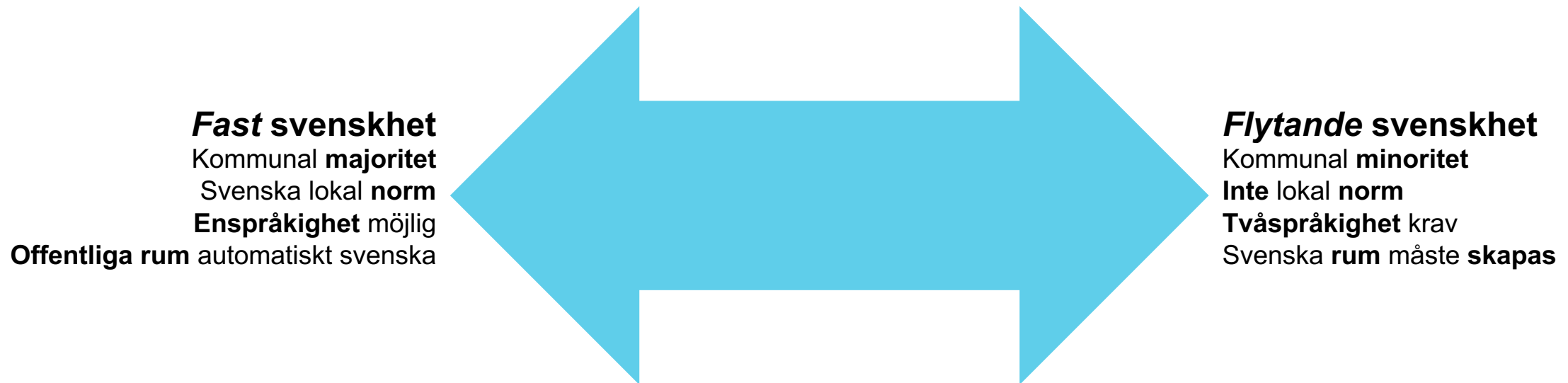
Konsekvenserna: Färre är i stor majoritet i sin kommun, fler lever som liten minoritet

- Sedan 1990 är andelen svenskspråkiga som bor i svenska majoritetskommuner relativt stabilt, strax under 50%
- Däremot en gradvis "erodering" — en allt större del är lokal minoritet under 10% (mörkblått i diagrammet) och mycket färre majoritet över 90% (mörkgrönt)

Andel svenskspråkiga som bor i kommuner med olika koncentration av svenskspråkiga

Den stora skiljelinjen som finlandssvensk – att leva med fast eller flytande svenskhet

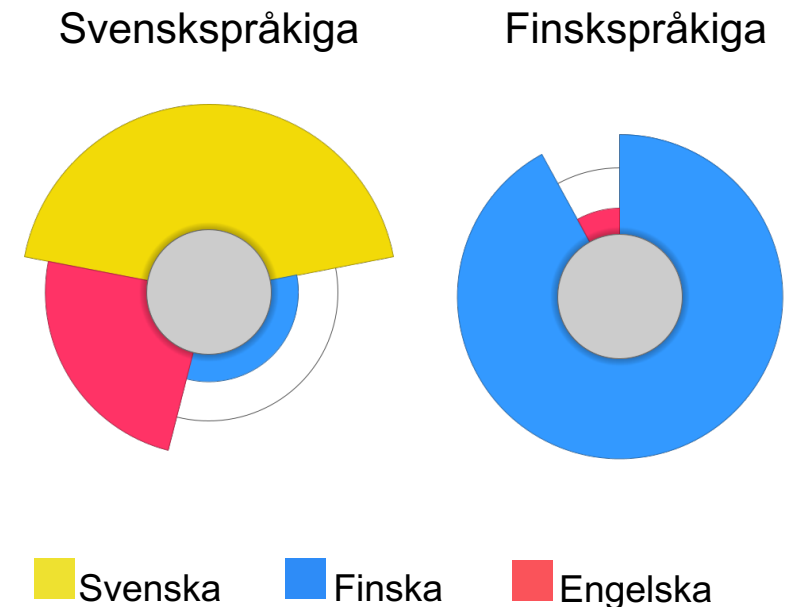

5. Förändrat medielandskap och nytt ungt språklandskap skapar nya utmaningar

Finland har unikt **stark medietradition** och svenskan har stått sig stark... men

- **Trycka tidningar tappar** läsare (HBL halva upplagan på tio år).
- Vi konsumerar allt mer media men **internet/smartphones** står för mer än hela ökningen
- Finlandssvensk media ovanligt hårt **konkurrensutsatt**
 - Många alternativ — finsk, rikssvensk och engelsk
 - Unga svenskspråkiga mer flerspråkig internetanvändning
 - Unga kommunicerar med varandra på svenska, MEN offentliga rum online är internationella och på engelska

Ungas huvudspråk på internet förändras

6. Sviktande framtidstro

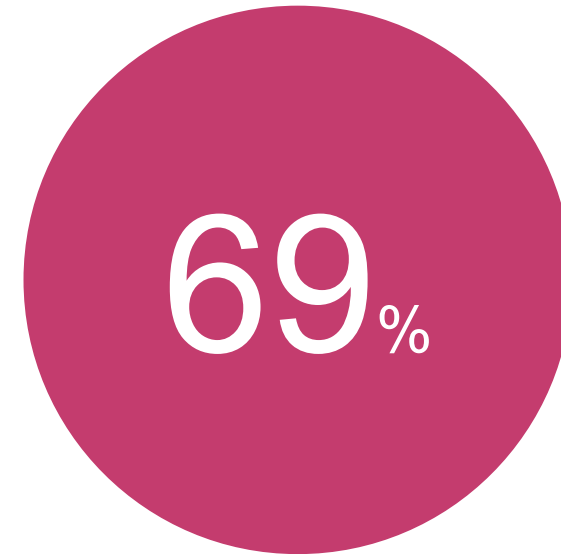
(Svenskspråkiga i Finland)

"Svenskan har en framtid i Finland"

1997

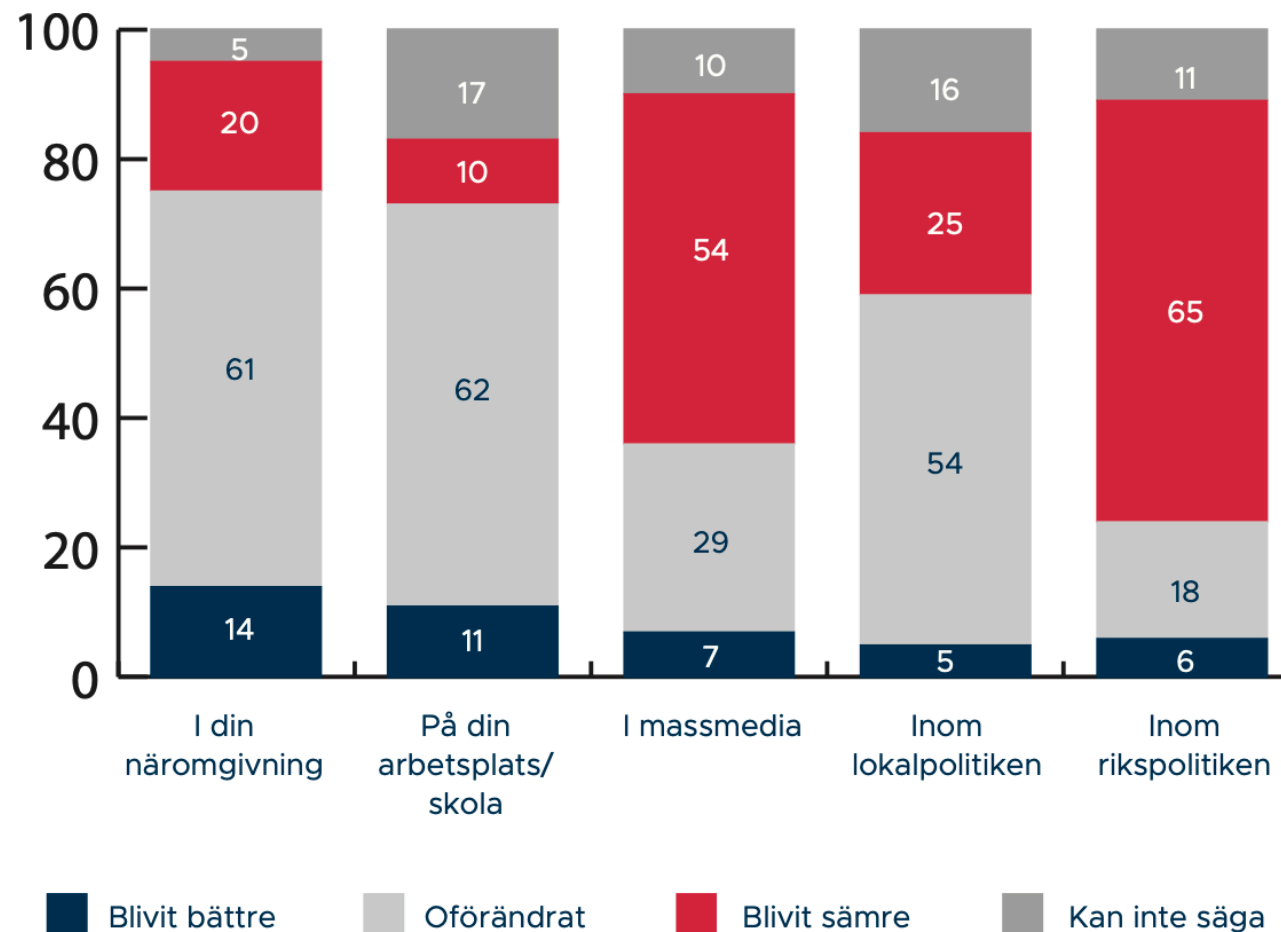

2014

Språkklimatet hårdnar på riksplanet

"Upplever du att språkklimatet (attityderna till svenska språket och tvåspråkigheten) har förändrats under de senaste åren...". (Svenskspråkiga i Finland)

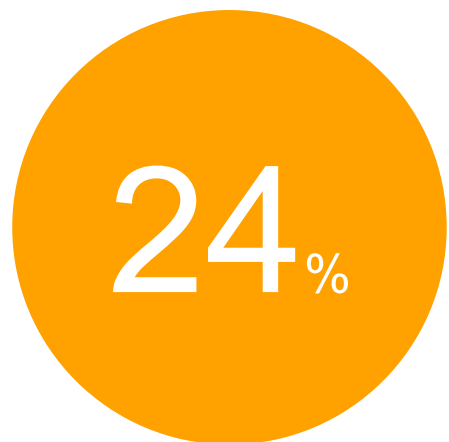

Och språktrakasserier upplevs öka

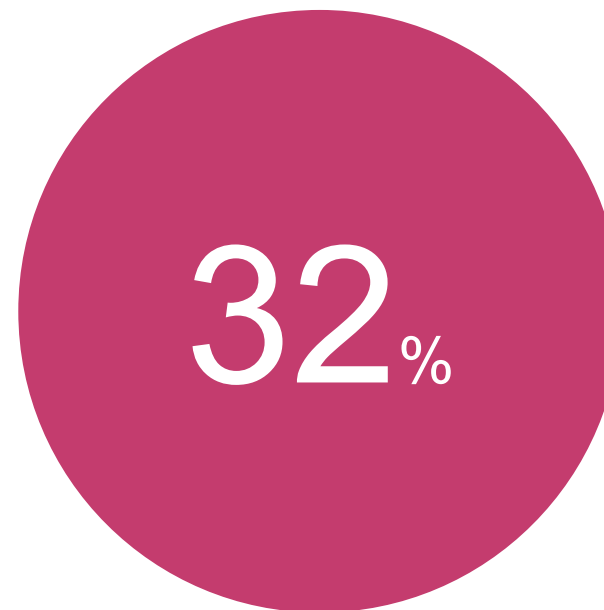
(Svenskspråkiga i Finland)

"Jag har råkat ut för trakasserier för att jag talat svenska"

2014

2019

Inte ens myndigheterna upplevs fullt ut tillmötesgående

”I kontakt med myndigheter talar jag helst finska, eftersom jag annars blir illa bemött”

31%

”När jag inleder på svenska hos myndigheter blir jag besvarad på finska”

57%

7. De individuella mikro- och makrobesluten avgör mycket av svenskans framtid

Mikrobeslut

Text medial
Många små beslut med
långsiktigt stor påverkan
Svåra att påverka utifrån

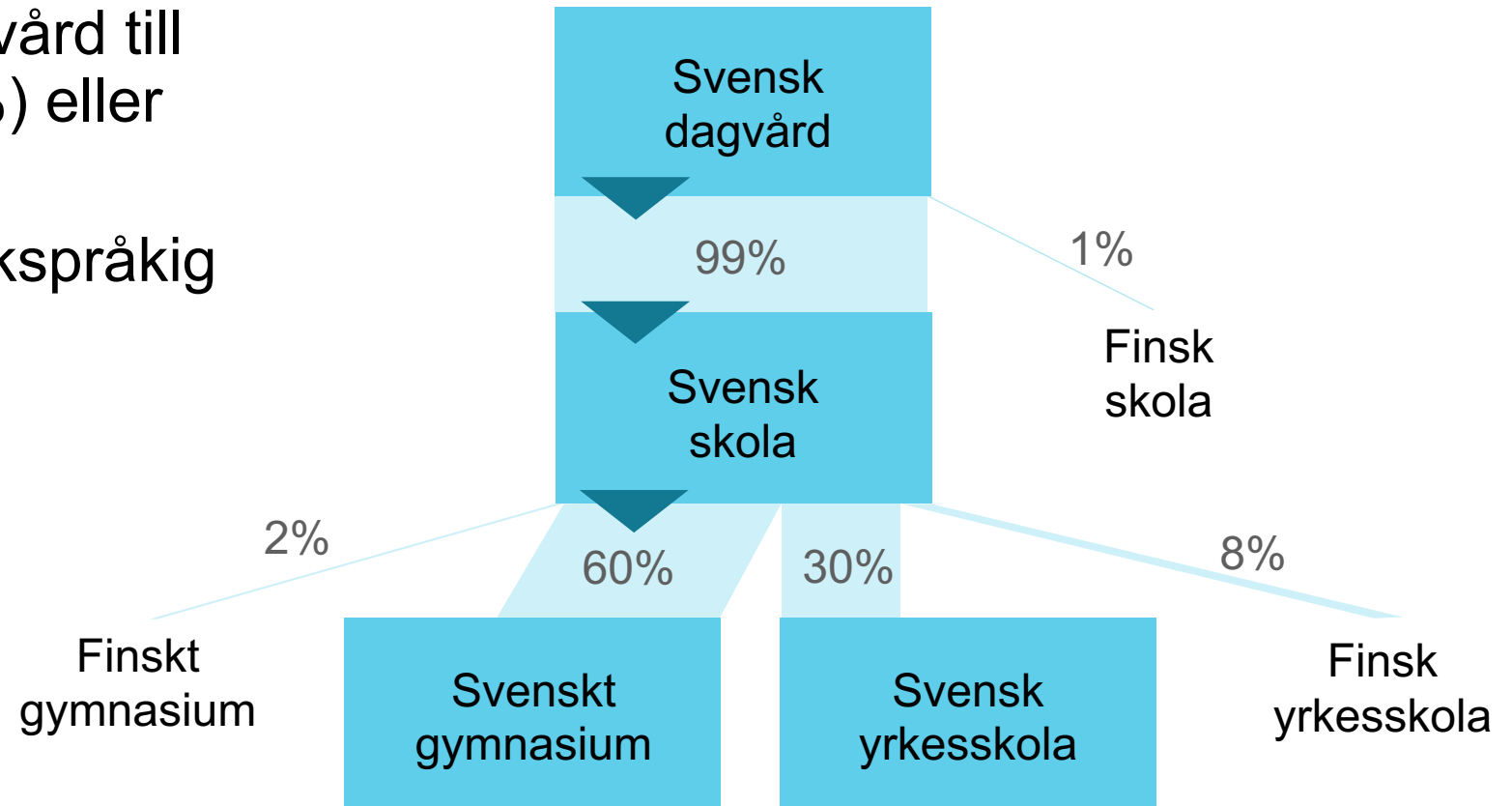
Makrobeslut

Text skolval och bostadsval
Ett stort beslut med stor
spårbundenhet
Lättare att påverka

Skolan – det viktigaste mikrobeflutet och nyckeln till svenskans ställning

- 90% går från svensk dagvård till svenskt gymnasium (97%) eller yrkesskola (80%)
- 2 av 3 fortsätter till svenskspråkig högskola

Vart är vi på väg?

*Fyra trender och
Fyra alternativ mot 2040*

FUTURE

Research-
based
foresight

STRATEGY

Future-
based
strategy

ACTION

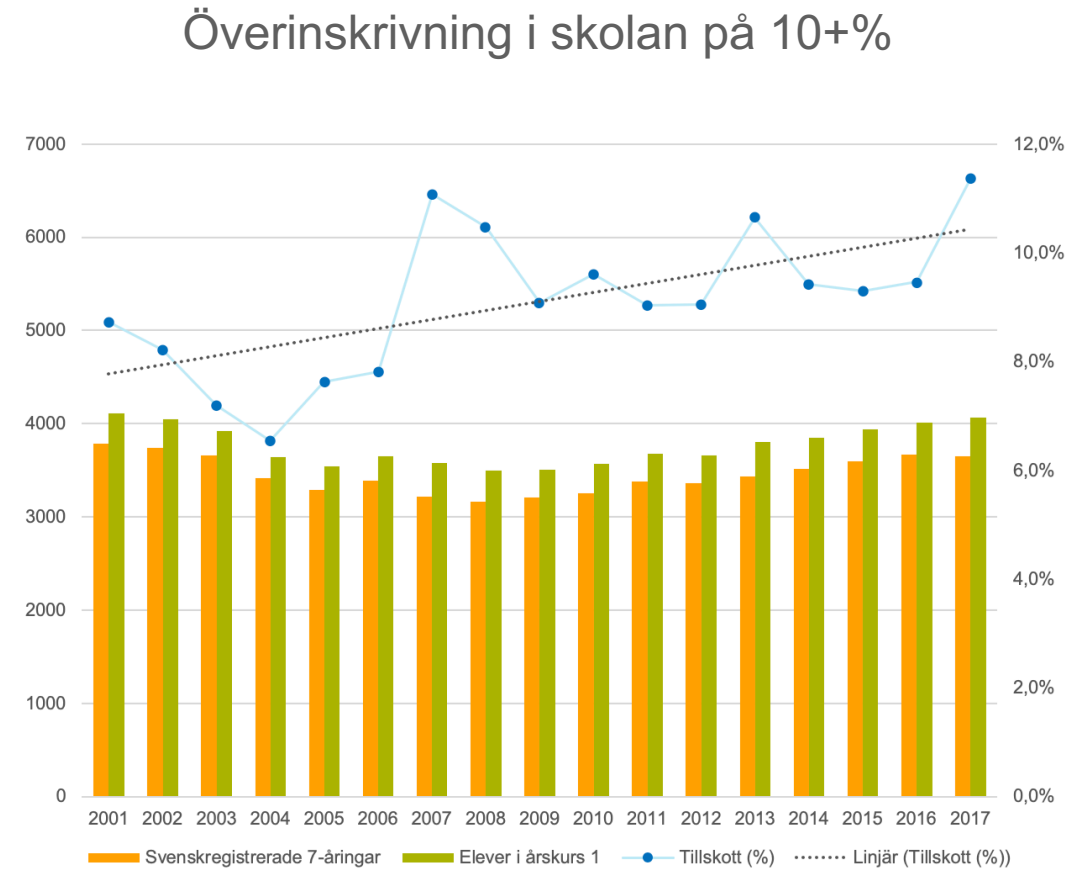
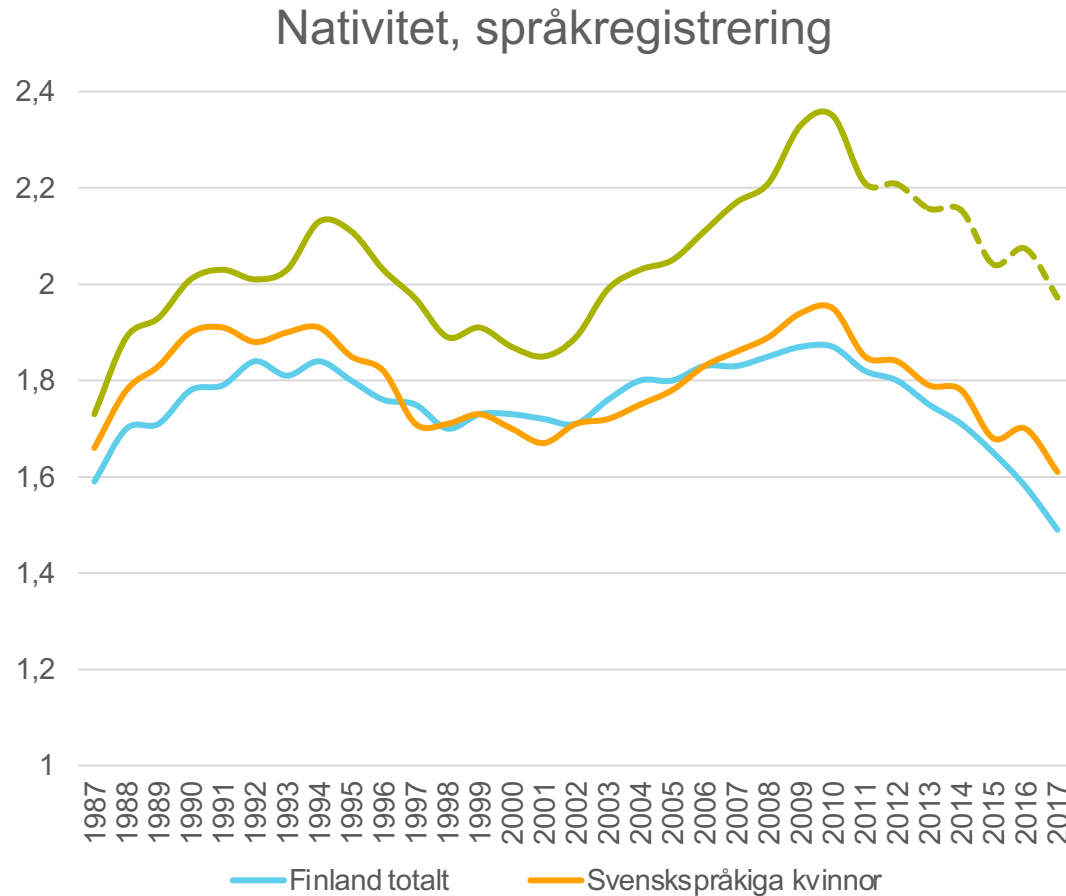
Strategy
enforcement

1. Från solid svenskhet till flytande uttunnad svenskhet på de allra flesta håll

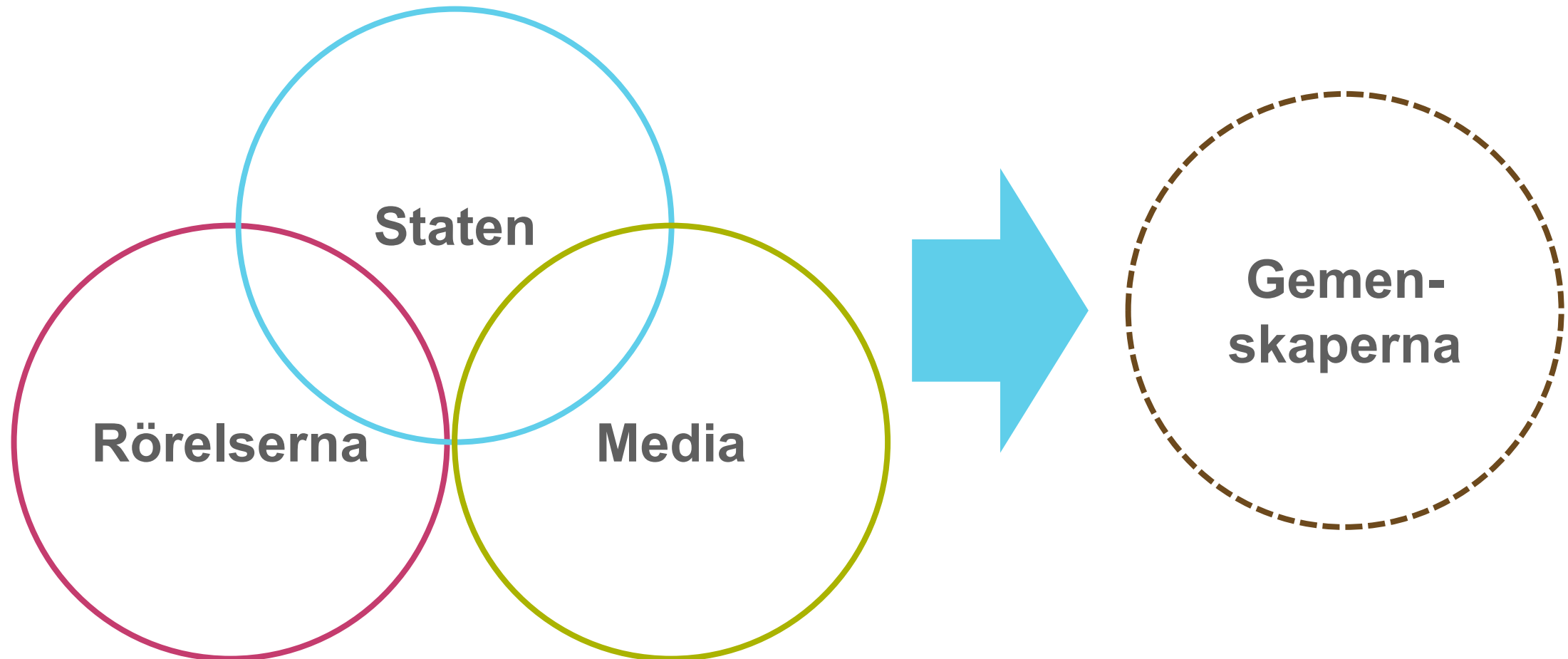
Det **sluttande planet** går i riktning mot...

- Färre svenskar och **uttunnad svenskhet** överallt, utom i historiska finskbygder. Några få kommuner byter språkidentitet på vägen
- **Tvåspråkighet** blir norm i större delen av Svenskfinland, delvis till fördel för individen, men inte nödvändigtvis för svenskan
- **Minskat behov av särlösningar**, när de flesta relativt fritt växlar mellan språk; allt svårare att få service på sitt eget språk

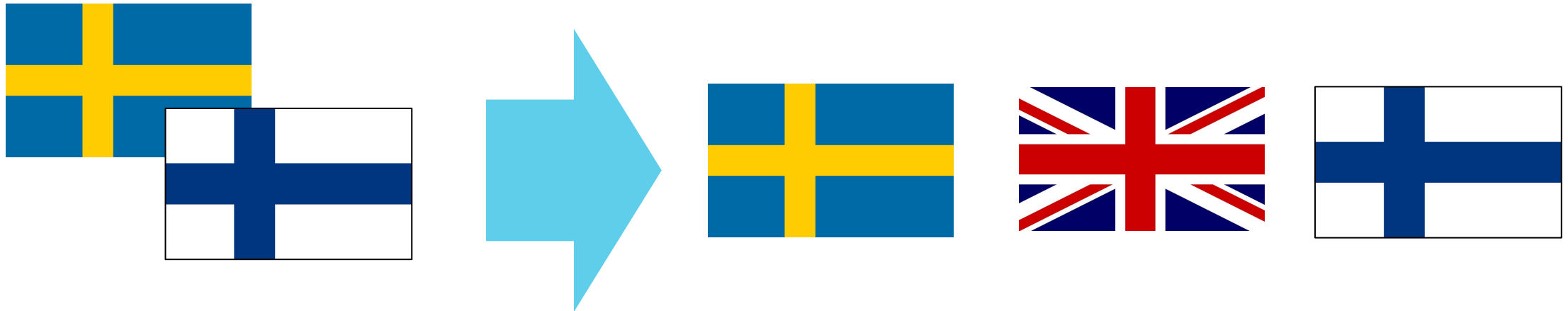
2. Ett sluttande plan... men lånad tillväxt bromsar fallet

3. Från formella till informella/virtuella offentligheter i ett nytt medielandskap

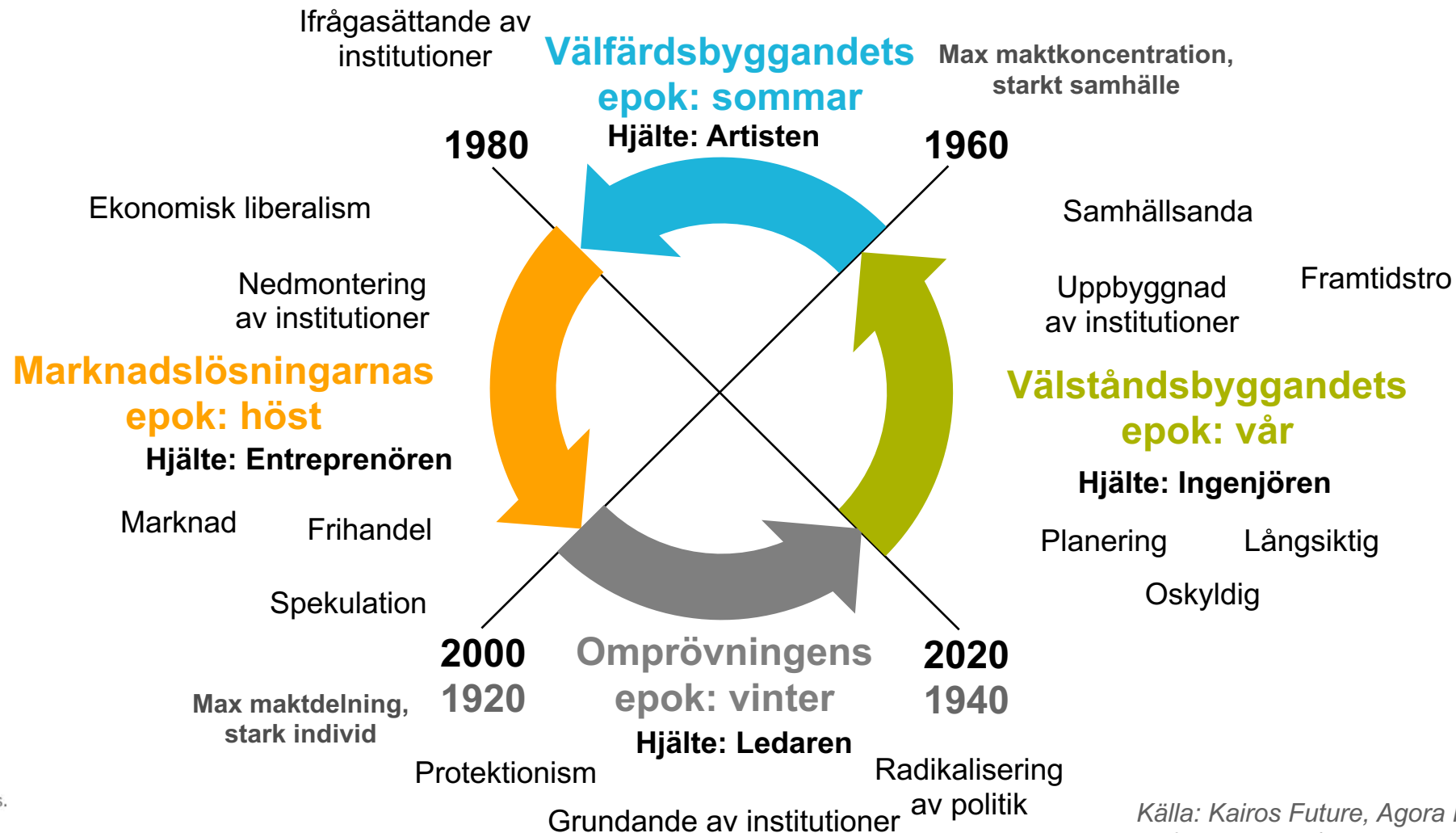
4. Från två språk till tre eller många språk ökar *möjligheterna* att leva på sitt eget språk

Fyra framtider för det svenska i Finland mot 2040

På väg mot en ny vår? Var passar det svenska in?

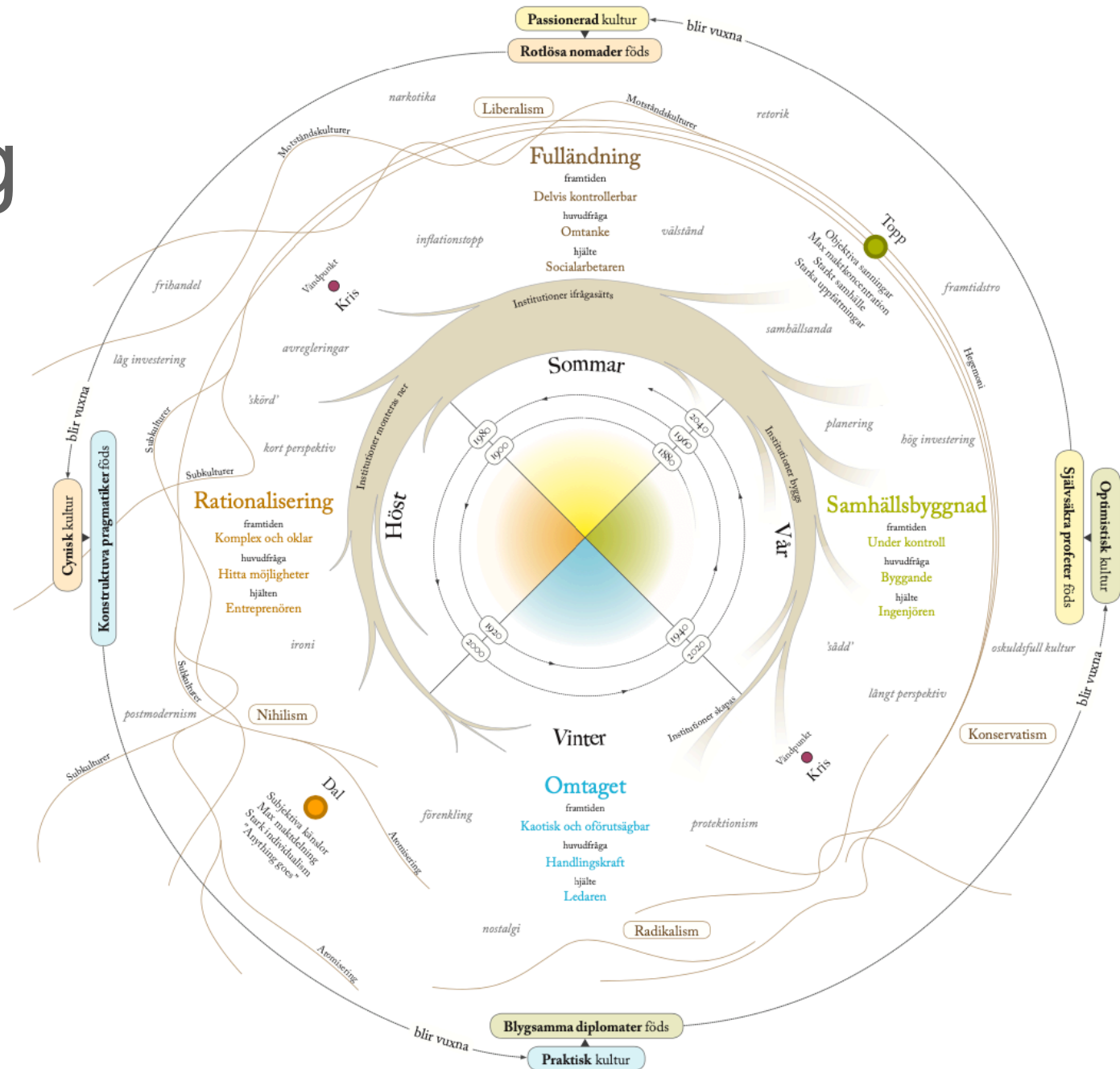

Extramaterial

Årshjulet vrider sig

- Modell från Kairos, framtagen 2002
- Förenar olika teorier
 - Långa strukturella vågor (Kondratiev, Schön)
 - Generationscykler (Strauss & Howe)
- Delar in historien i 80-årscykler som i sin tur delas i fyra delar som poetiskt kan kopplas till årstider
 - **Våren:** Institutioner byggs, framtidstro, planering
 - **Sommaren:** institutioner ifrågasätts, mitt ibland välstånd och experimentlusta
 - **Hösten:** institutioner avvecklas och decentraliseras, enkla svar -> individualism och relativism
 - **Vintern:** institutioner i kris, verkligheten i kaos, känsla av hot -> frön till nya institutioner
- Än så länge framgångsrikt – vi använder det som grund för planering

Läsbarheten ökar och minskar

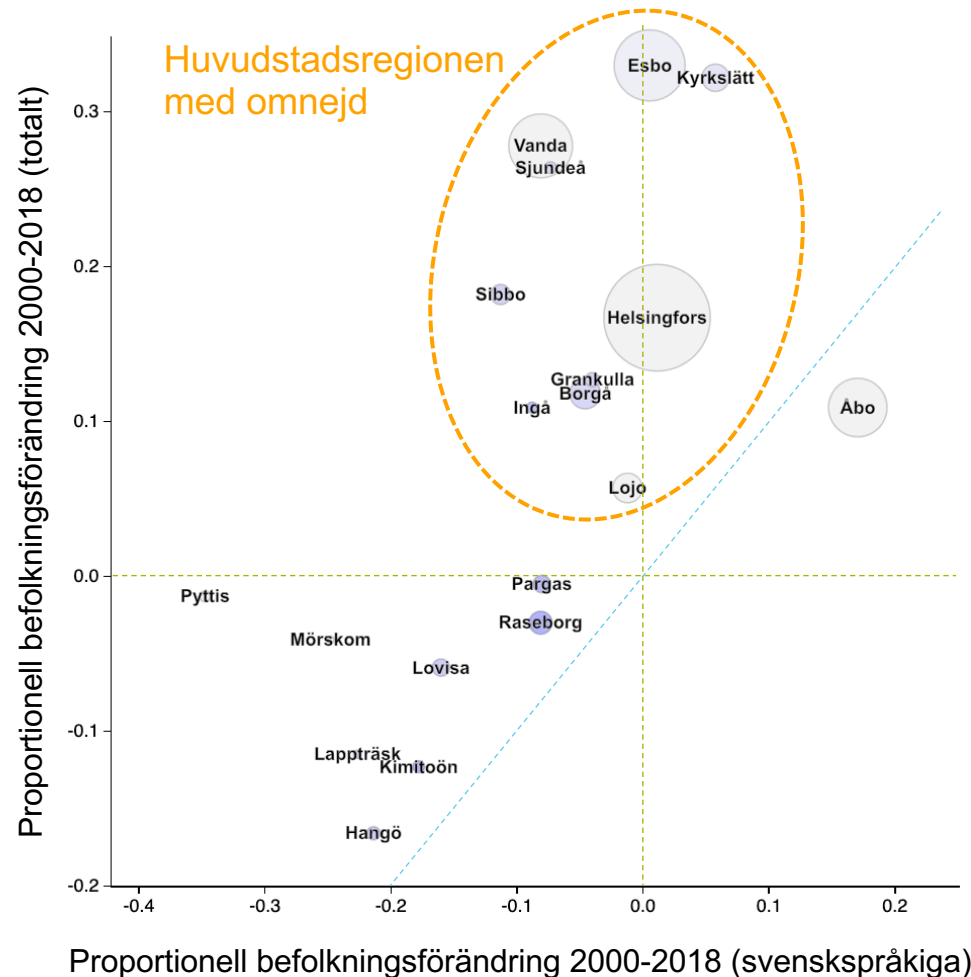
- **Läsbarhet** (*legibility*), James C. Scott, *Seeing Like A State*, 1998.
 - Statens förmåga att styra samhället är beroende av hur genomskinliga och mätbara processerna "på marken" är.
 - Historiskt: standardiserade mått, planerade städer, standardtid, personbeteckningar etc.
 - Oftast till fördel för finlandssvenskarna, vars språkrättigheter skyddas av lagen
 - Ökar inom vissa områden, minskar inom andra

Slutsatser mot 2040

- Om de historiska trenderna håller i sig kan vi förvänta oss att:
 - Antalet finlandssvenskar på fastlandet sakta fortsätter minska i alla regioner i Svenskfinland, men fortsätter öka i övriga Finland.
 - Antalet tvåspråkiga successivt kommer att öka och tvåspråkighet i praktiken bli norm bland svenskspråkiga i stora delar av landet.
 - Den *flytande svenskheten* — en svenskhet där svenskan inte är norm i den lokala offentligheten — successivt blir mer av norm utanför isolerade öar av fast svenskhet i framför allt Österbotten och på Åland.

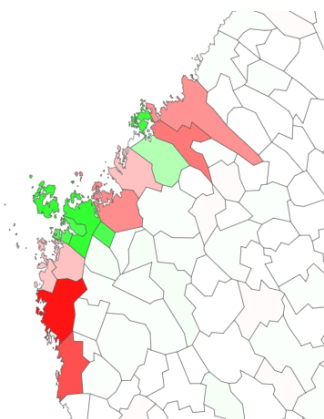
Samma siffror, annan vinkel

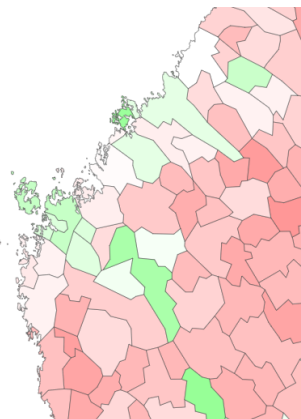
- Huvudstadsregionen och intilliggande kommuner har vuxit. Överallt utanför Helsingfors, Esbo och Kyrkslätt har svenska befolkningen minskat, och där den ökat har den ökat i mindre grad
- Mindre kommuner längre bort har krympt, samtliga oproportionerligt mycket bland just svenskspråkiga
- Åbo enda exemplet där *andelen* svensktalande ökat
- Hur länge finns det svenska majoritetskommuner i södra Finland? Blir dessa en renodlad Österbotten/Åland-företeelse?
 - Om andelarna minskar samma takt som sedan 2000 byter Ingå majoritet om 3 år, Pargas om 20 år och Raseborg och Kimitoön om drygt 70

Fallet Österbotten

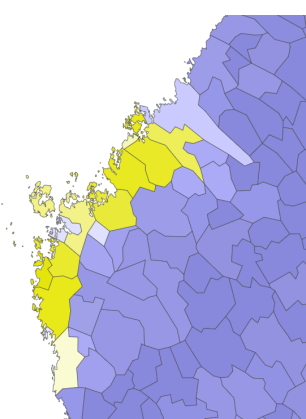
- Inte storurbanisering, totala befolkningsökningar är inte geografiskt större — svenska majoriteter bibehålls
- Ingen motsvarande grupp som huvudstadsregionen

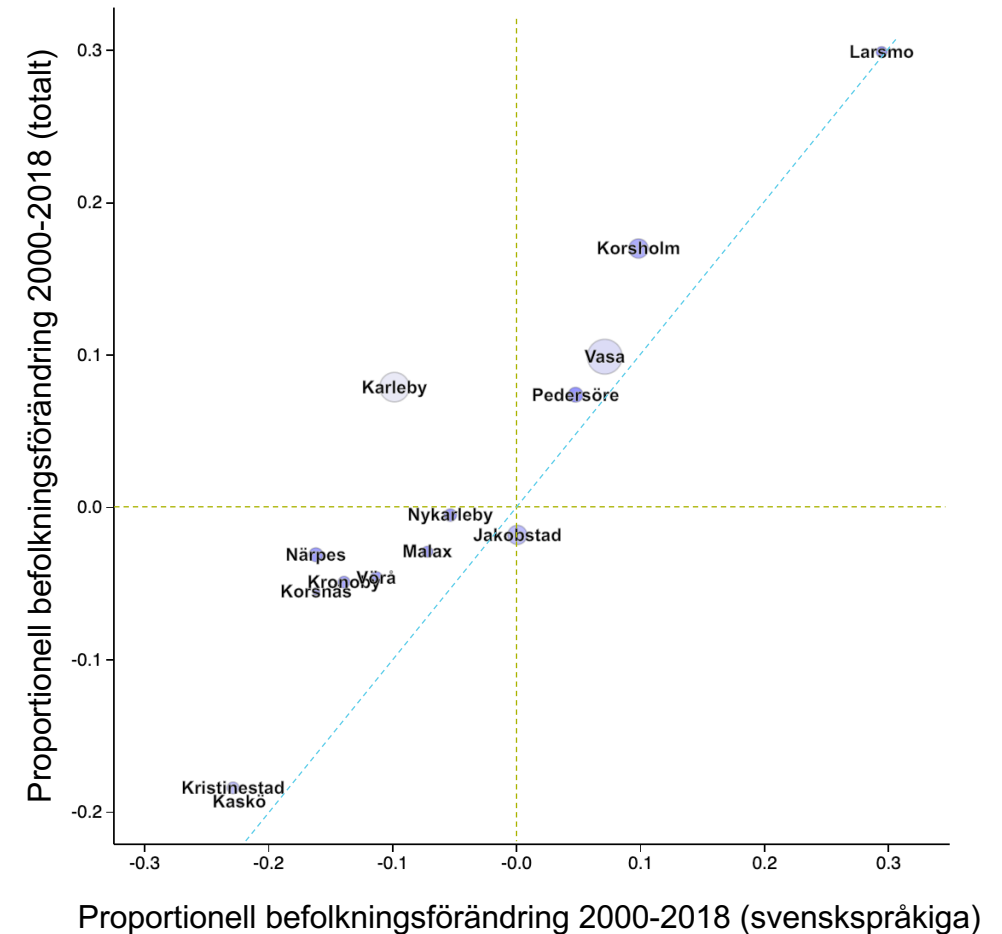
Förändring antal
svenskspråkiga

Total
befolkningsförändring

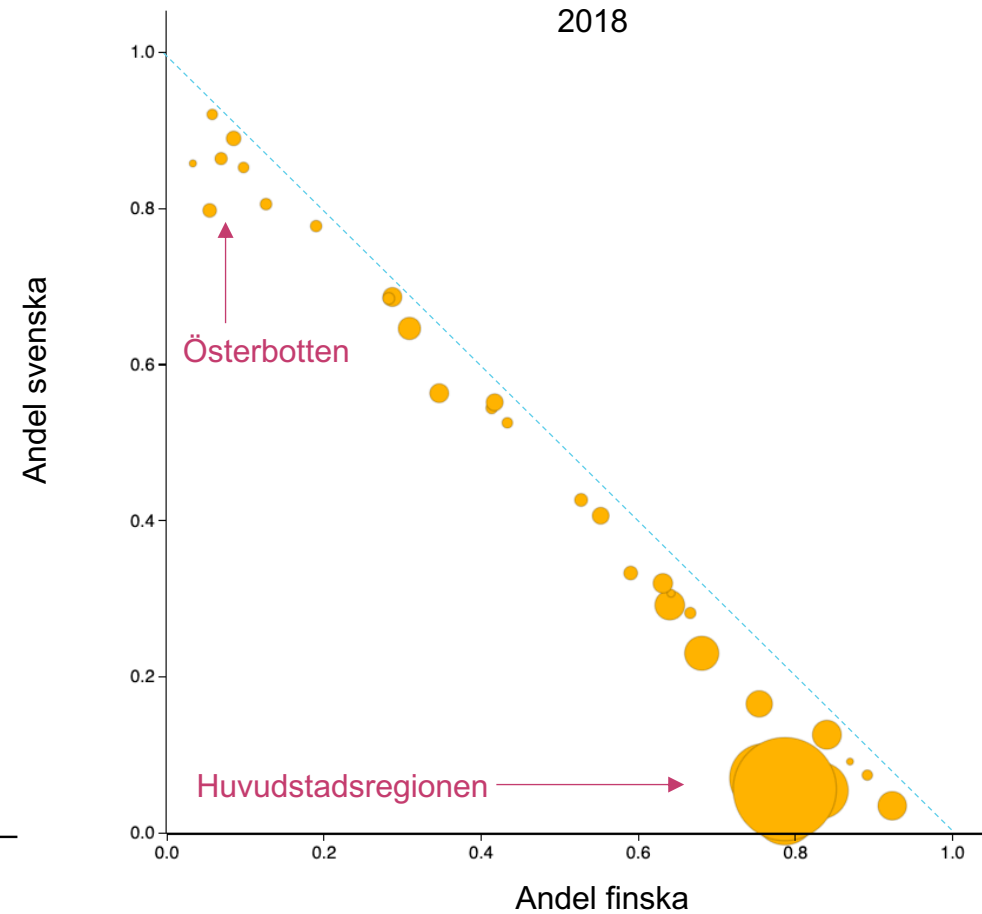
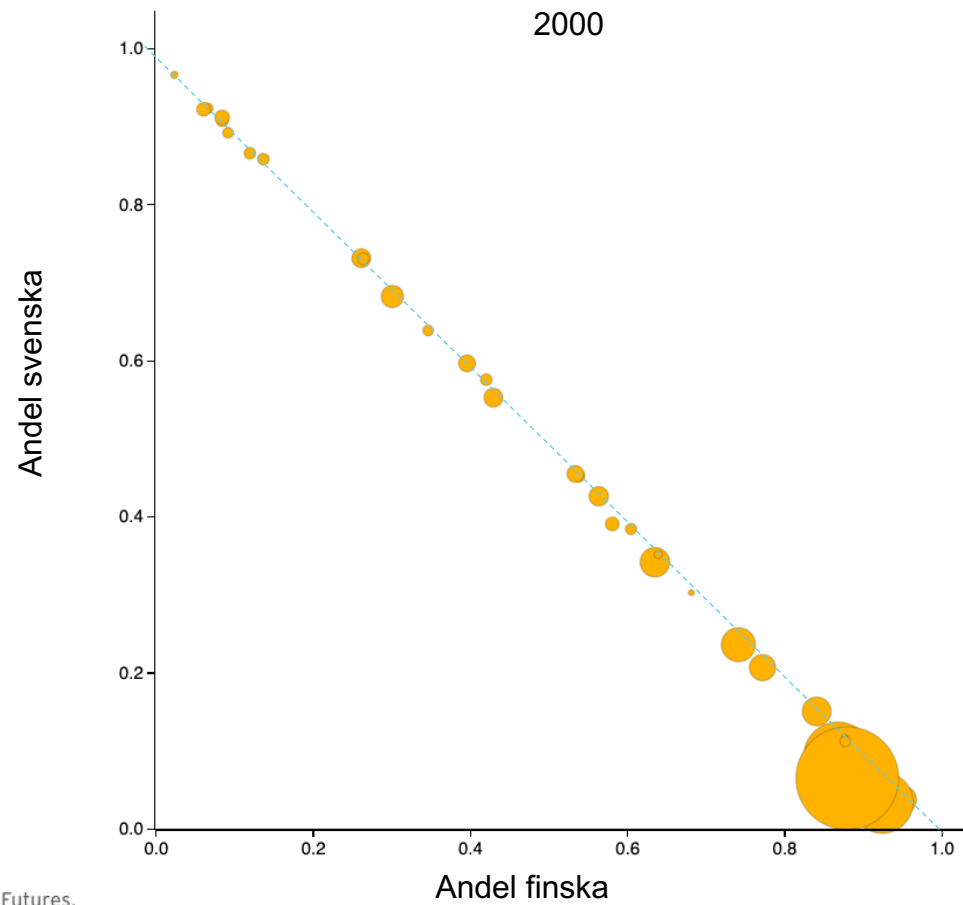

Språkmajoriteter

Invandring komplicerar

Andel svensktalande vs. andel finsktalande, per kommun

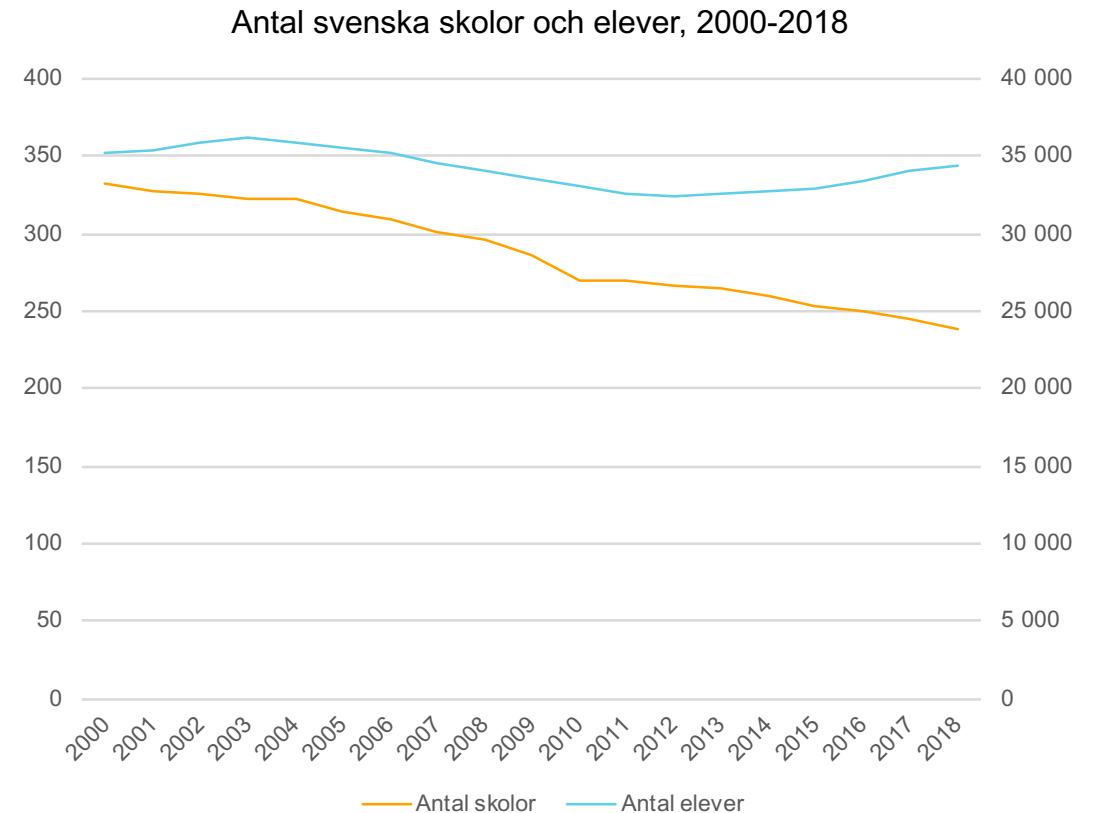

Slutsatser mot 2040

- Om de historiska trenderna håller i sig kan vi förvänta oss att:
 - De svenska och finska språkgrupperna fortsatt sakta men säkert blandas upp i södra Finland, vilket leder till att allt fler finlandssvenskar lever som liten lokal minoritet. Mot 2040 kommer ytterligare ett par kommuner ha bytt majoritet på grund av finsk inflyttning till historiskt svenska bygder.
 - Österbottens svenska identitet lever vidare, med ökat inslag av främmande språk. Men det är inte troligt att detta i väsentlig grad kommer att urholka svenskans position som standardsspråk framåt 2040 på samma sätt som förfinskning i söder gör.
 - De främmande språken fortsätter sin frammarsch i urbana områden, huvudsakligen på finskans bekostnad. Med fortsatt migration kommer flera stora språkminoriteter att tillkomma till 2040.

Skolan den verkliga garanten — offentlig miljö för barn och unga

- Nätet blir mindre finmaskigt
 - Färre skolor men lika många elever
 - Störst minskning i och kring HR
 - Fem kommuner fick sin första svenska skola
- Tillgängligheten viktig för att andra än högutbildade, resursstarka familjer ska välja svensk skola

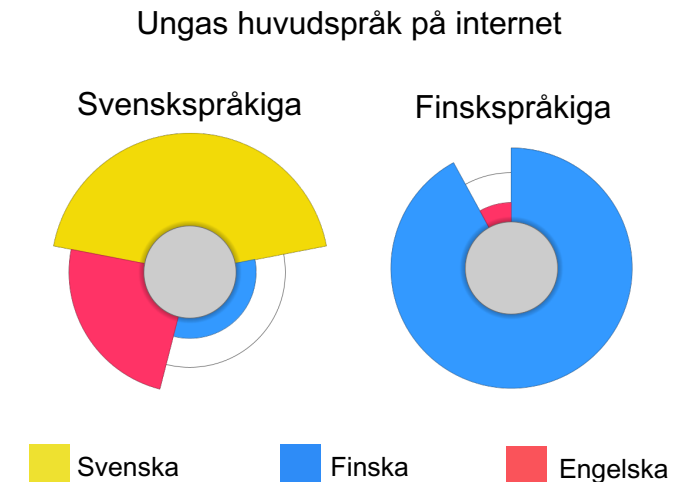

Media är annorlunda än skolan

- Medielandskapet är mer utsatt
 - Har inte samma lagskydd
 - Språkval inte i princip ett enda stort beslut som skolan — massor av små val ställer större kvar på språklojalitet
 - All traditionell media i kris under ett drygt decennium
- ...men har en stolt historia
 - Finlandssvenskarna har haft ett gott medielandskap jämfört med liknande språkminoriteter i andra länder
 - Ekonomiskt livskraftigt
 - Lika god kvalitet som finskspråkig media

Kristecknen hopar sig

- Svenska Yle varit viktig sammanhållande kraft för hela Svenskfinland, och de svenska tidningarna (Hufvudstadsbladet, Åbo Underrättelser, Vasabladet etc.) lokalt. Detta har hållit gott till ungefär 2010, när smartphones slog igenom på bred front.
- Trycka tidningar tappas läsare (HBL halva upplagan på tio år, och snabbt åldrande läsekrets). Vi konsumerar mer media än för tio år sedan i termer av tid och pengar, men internet/smartphones står för hela ökningen och mer
- Finlandssvensk media ovanligt hårt konkurrensutsatt utifrån
 - Många alternativ — finsk, rikssvensk och engelsk media
 - Unga svenskspråkiga mer flerspråkig internetanvändning, en fjärdedel huvudsakligen på engelska
 - Unga kommunicerar med varandra på svenska, MEN offentliga rum online är internationella och på engelska

Slutsatser mot 2040

- Om de historiska trenderna håller i sig kan vi förvänta oss att:
 - Den svenska skolan får en allt större betydelse som upprätthållare av såväl det svenska språket som en svensk identitet för unga svensk- och tvåspråkiga.
 - Internet ökar tillgången på engelskspråkigt innehåll, vilket är mer lättillgängligt för många finlandssvenskar som inte talar finska helt obehindrat. Man kommer att fortsätta använda svenska sinsemellan i mer privata sammanhang på internet, men ju större karaktär av offentligt rum desto mer globalt, vilket medför att engelska är standardspråk.
 - Med sakta eroderande finlandssvenska medier och nya virtuella offentliga rum på engelska blir det allt svårare att upprätthålla en gemensam svenskhet, och finlandssvenska institutioner kommer att behöva ägna stor möda och kraft åt att söka lösningar för att hindra att svenskan reduceras till en rent privat angelägenhet.

Finlandssvenskheten är en brokig konstruktion

- Ordet och identiteten växte fram under mitten av 1900-talet
- Har alltid separerats av geografi och uppfattningar
 - Stad och land
 - Centrum och periferi
 - Traditionellt "kultursvenskhet" och "bygdesvenskhet"
 - Integrationism och isolationism
 - Enspråkighet och tvåspråkighet
 - **Numera:** en fast och flytande svenskhet
- Skillnaderna inom språkgruppen är större än skillnaden mellan svensk- och finskspråkiga
 - Särlösningarna har skapat det finlandssvenska

Stämningen är god – MEN

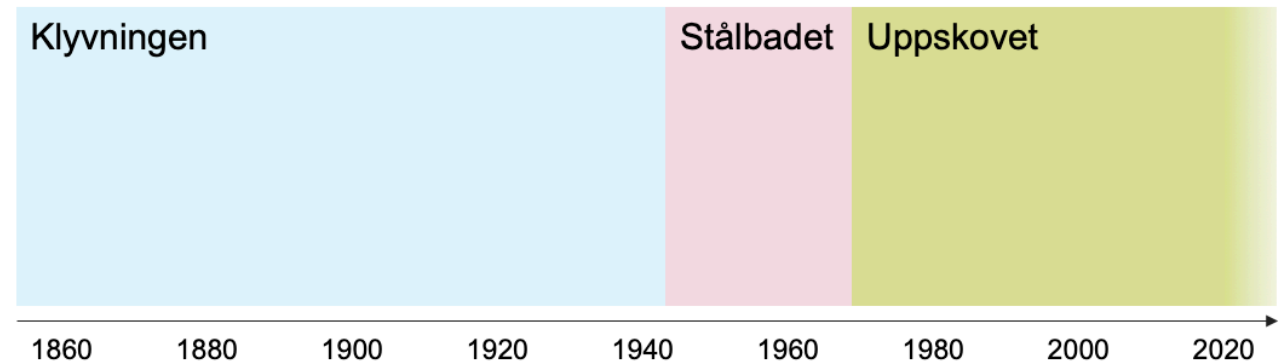
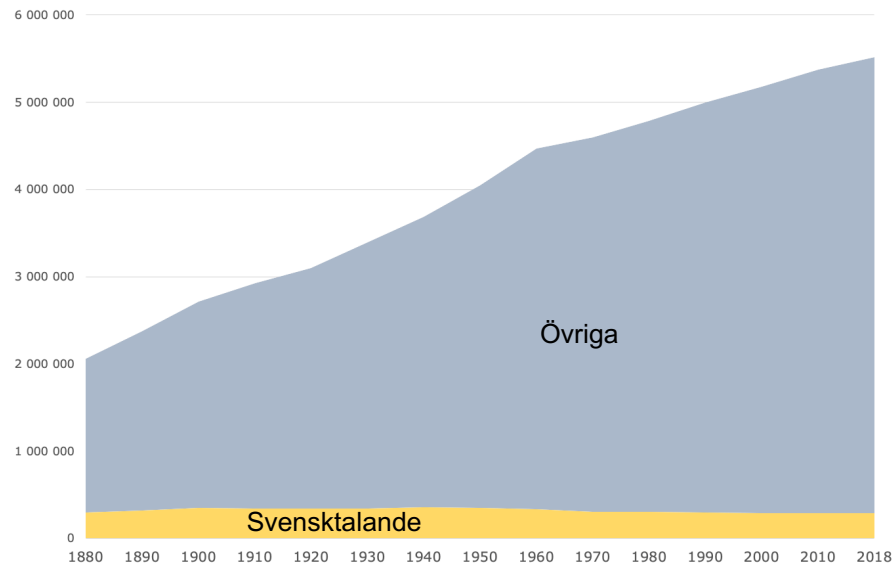
- Likhetera gör att man kommer bra överens
 - Landets tvåspråkighet har generellt gott stöd även bland finskspråkiga
 - 97% av svenskspråkiga tycker Finland är ett bra land att bo i
- MEN
 - Finns spänningar sedan länge. Svenskarna betraktas ibland som isolationistiska och — ”Svensktalande bättre folk”
 - Mer än hälften säger att de blivit illa behandlade eller diskriminerade pga språk
 - Språkklimatet i media och politiken har blivit sämre, tycker många
 - Vanligt bland finskspråkiga att ogilla skolsvenskan — huvudanledning till negativa attityder

Slutsatser mot 2040

- Om de historiska trenderna håller i sig kan vi förvänta oss att:
 - Finlandssvenskheten som identitet kommer att fortsätta att förändras i takt med att svenskans ställning i det offentliga försvagas samtidigt som allt fler lever som lokala minoriteter bland andra.
 - Skolsvenskan kommer att fortsatt vara en knäckfråga i den breda folklagren, inte minst när engelskan tar en allt tydligare plats som andraspråk framför det andra inhemska språket för allt fler finländare.
 - Framtidstron bland finlandssvenskarna kommer fortsätta att försämrats till följd av en upplevd och verklig gradvis avsvenskning, med en möjlig ökad utflyttning västerut till följd — möjligen början till en negativ spiral.

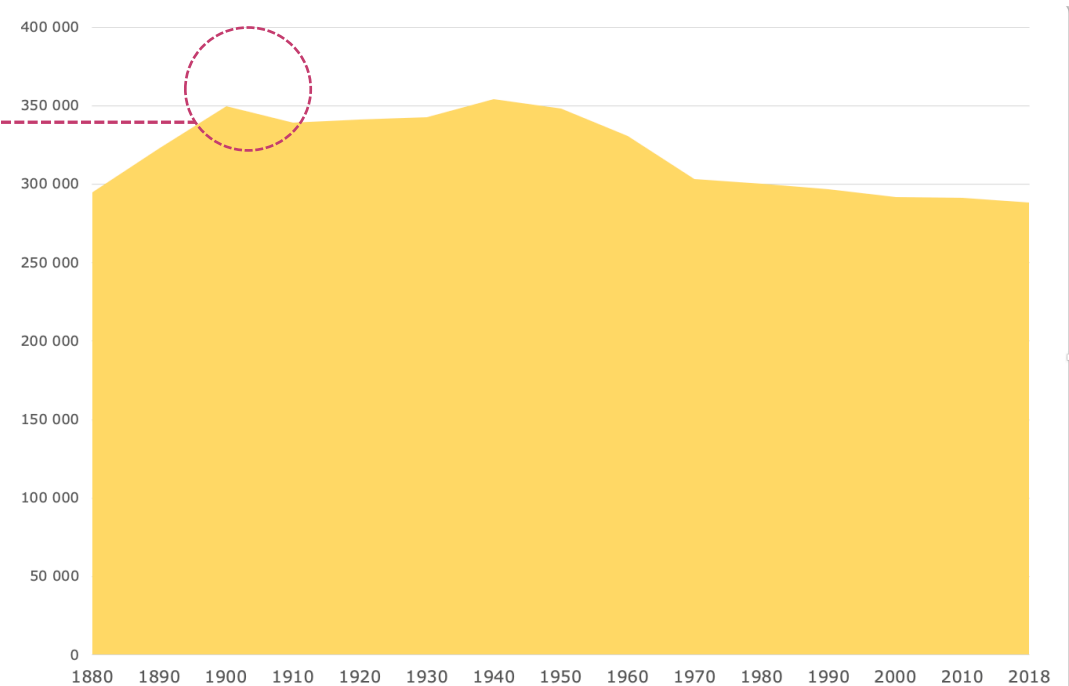
Ett drama i tre (fyra) akter

- Finlands befolkning har nästan tredubblats de senaste 150 åren. De svensktalande är ungefär lika många, och drastiskt mindre andel av befolkningen. Vad hände?

Klyvningen (1860-1945)

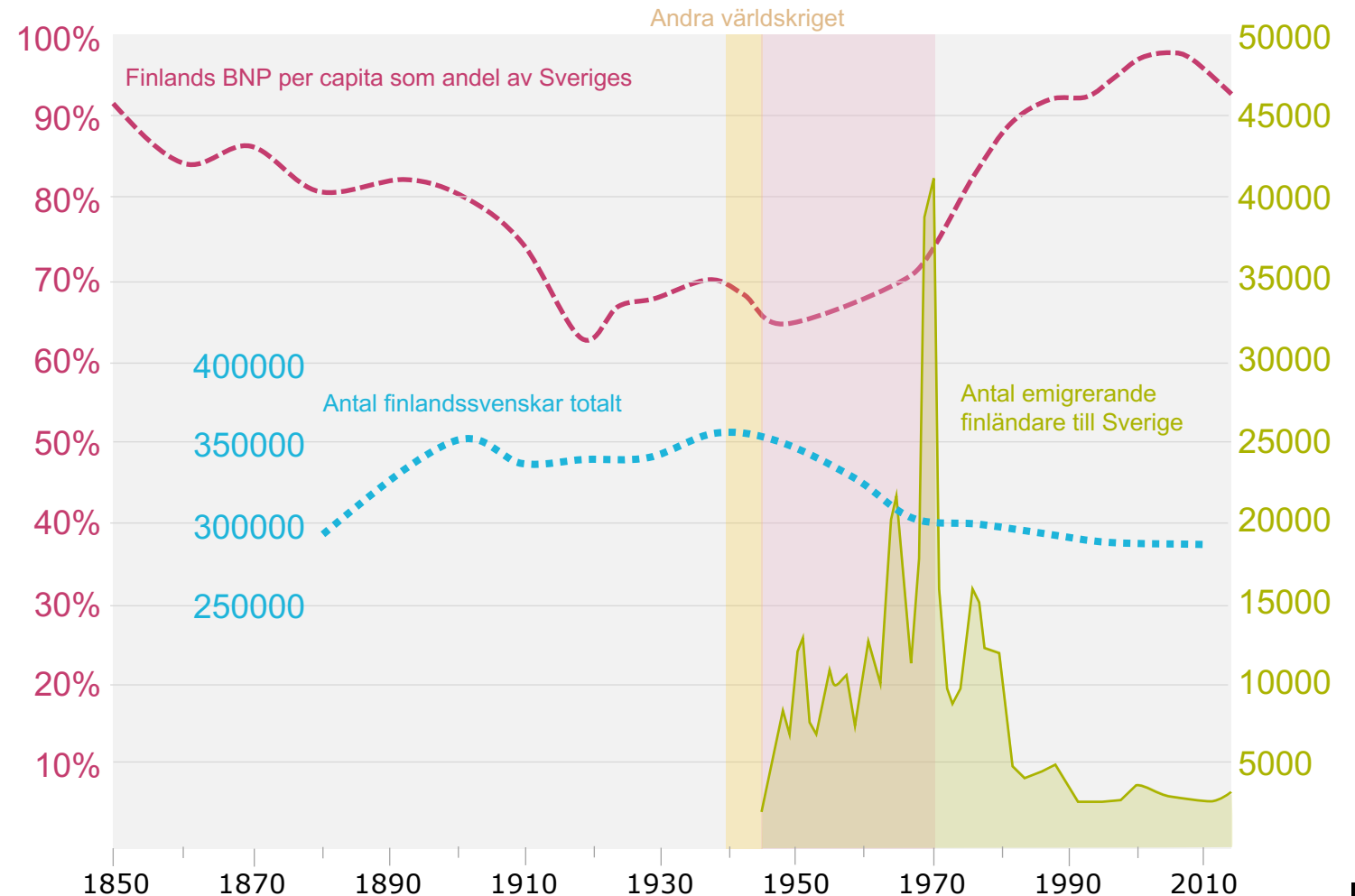
- Språkgrupperna levde i princip separat
- Finska hade varit "bondspråk", Svenska officiellt
- Finska blev också officiellt språk, betydande delar av den svenska befolkningen förfinskade sig i början av 1900-talet (nedgång i antalet svensktalande, se bild)
- Svenskfinland och det finska Finland bildas, med två offentligheter
- 294000 svensktalande 1880, då knappt 15% av befolkningen
- Begreppet "finlandssvensk" ännu inte vanligt, blev mer så under språkstriderna på 1930-talet
- Andra världskriget förenande händelse

Antal svenskspråkiga

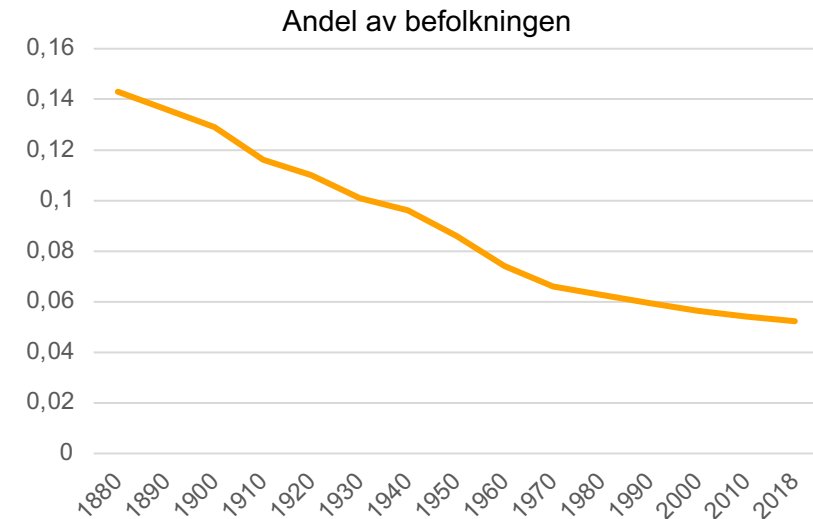
Stålbadet (1945-1970)

- Finsk nationell enhetskultur bildas (bl.a. med TV)
- Majoriteten av barn med blandad bakgrund blir finskspråkiga
- Kraftig urbanisering – många finskspråkiga flyttar till svenska städer vid kusten
- Stor emigration till Sverige på jakt efter jobb
- Antalet finlandssvenskar minskar med 50000 — en sjundedel — på en generation. Går från nio till sex och en halv procent av befolkningen

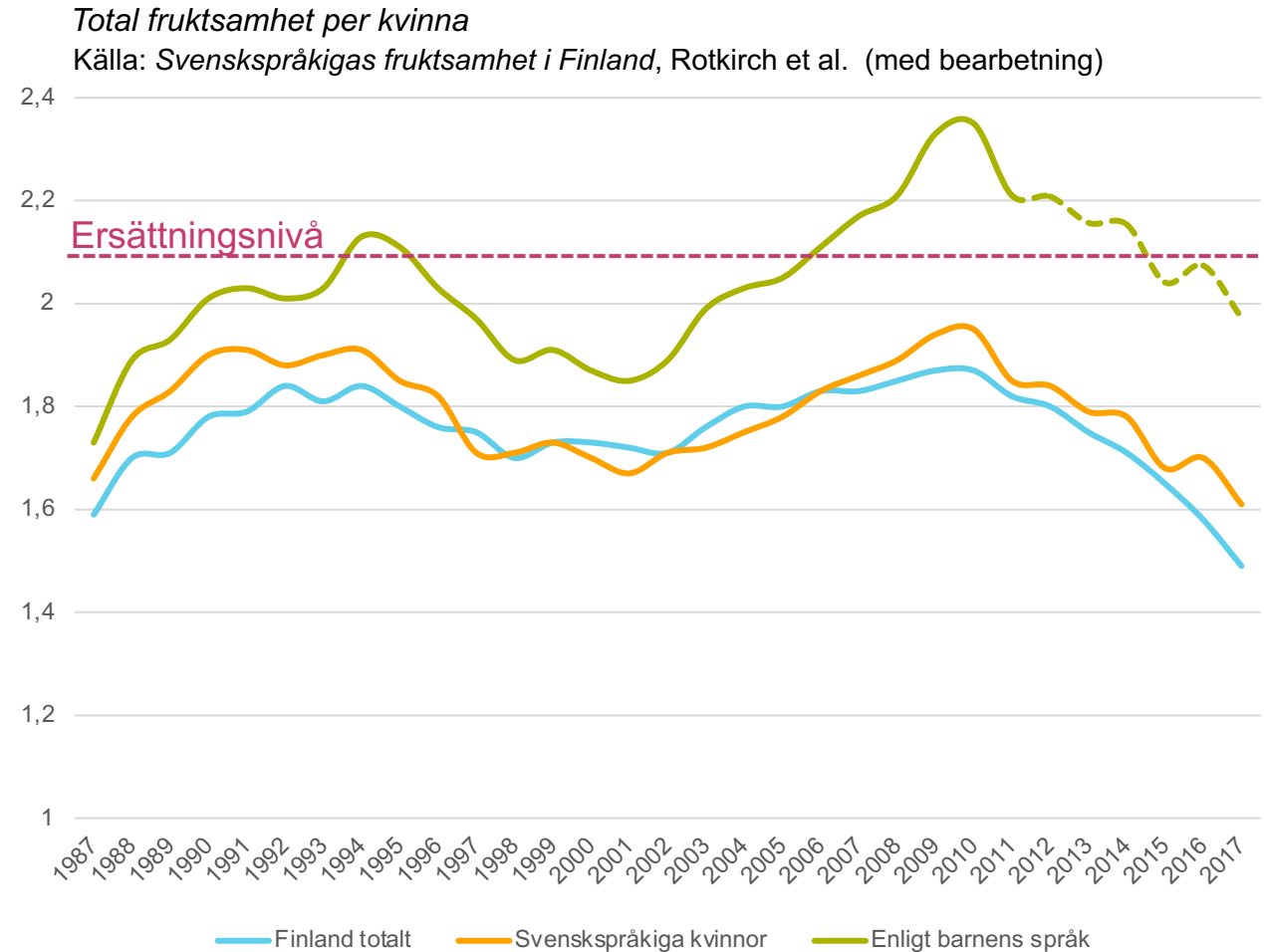
Uppskovet (1970-)

- Prognos från 70-talet (Forsberg) dyster om Svenskfinlands framtid
 - Förutspådde 235000 personer år 1990
 - Nieminen 1985 fortsatt pessimistisk
- Men just då var drivkrafterna på väg att stanna av
 - Emigrationen blir till en rännil – Finland kommit ikapp Sverige ekonomiskt
 - Urbaniseringen och medföljande förfinskning inte lika dramatisk
 - Tvåspråkighet gick ifrån att betraktas som ett problem till en fördel
- Forsberg fick fel — 297000 1990, över de mest optimistiska antagandena
- Befolkningen ligger relativt stadigt
 - Minskar fortfarande som andel av befolkningen, *men aldrig så här långsamt förr*

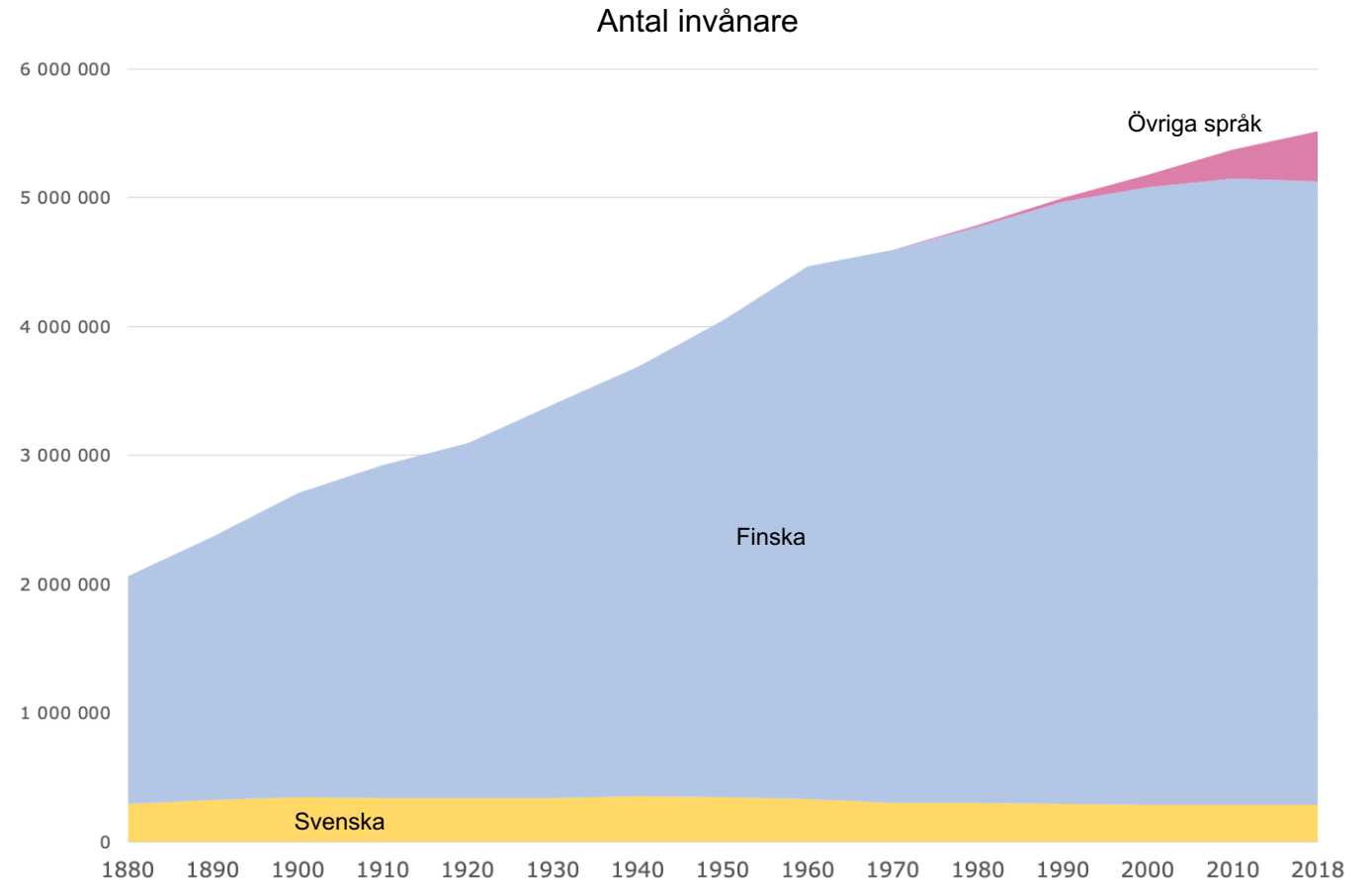
Tacka fruktsamheten och tvåspråkigheten

- Sedan 2007 har svenska kvinnor haft högre fruktsamhet
- Men: tvåspråkiga familjer vanligt sedan länge
 - Vänt sedan 70-talet, då flest finska, nu stor och ökande majoritet svenskregistrerade, mycket tack vare förändrade attityder till tvåspråkighet (störst tillskott i Huvudstadsregionen)
 - Tillför över 20% till reproduktionen – som då bitvis passerar ersättningsnivån
- De svenskspråkiga fortfarande en minskande andel av befolkningen, men har **slutat minska** relativt finskspråkiga (minskningen enbart relativt andra språk)

Den nya given (~2010-)

- Första skiftet: Ett snabbt ökande antal invandrare
 - Lika stor andel finsktalande idag som år 1900 (ca 87%), men då var i princip alla andra svensktalande, nu under hälften
 - Existerande kunskap, erfarenhet och föreställningar fokuserat på förhållandet mellan svenska och finska — inte längre
- Andra skiftet: Mer och bättre engelska
 - Norm i offentliga miljöer online (framförallt spel)
 - Engelska gemensamt andraspråk — unga tycker det är normalt och naturligt att prata engelska även över svensk-finska språkgränsen

Slutsatser mot 2040

- Om de historiska trenderna håller i sig kan vi förvänta oss att:
 - Det svenska stålbadet är över, likaså uppskovet. Nu väntar den nya given där svenskan kan bli ett av flera minoritetsspråk. Invandringens storlek och karaktär blir viktig.
 - En fortsatt något högre fertilitet och därtill inlånad sådan, i kombination med en positiv attityd till tvåspråkighet gör att den svenskspråkiga befolkningen kommer att fortsätta utvecklas mer positivt än den finskspråkiga och därmed, rent antalsmässigt, stärker sin ställning gentemot de finskspråkiga.
 - Det är inte primärt förfinskning som hotar svenskans ställning i Finland, snarare är det landets ökande flerspråkighet och engelskans framfart som vardagligt kommunikationsmedel.
 - Engelska som ett neutralt mellanskikt gör det lättare och kanske vanligare igen att inte kunna det andra nationalspråket, men det betyder samtidigt *inte* att förutsättningarna för en svenskspråkig offentlighet blir bättre.

Svenskan offer för välståndet?

- Tvåspråkighet är ett tveeggat svärd
 - Finska nödvändigt i söder, positiva attityden till tvåspråkighet nödvändig för svenskan
 - Men tvåspråkiga finländare är pragmatiska och byter språk snabbt — språklojaliteten är låg
 - Oberoende är en styrka, men en fara för det man inte är beroende av
 - Enspråkiga lösningar lättare att motivera när fler verkligen behöver den
- Historiskt har svenskan skyddats med kollektiva rättigheter
 - Kan omformuleras till individuell form (kommunlagen 2000), men är inte lika hållbart över generationerna
 - Möjligheter som emigration till Sverige, media på flera språk, finska skolor etc. är en fördel för individen, men en fara för svenskan som helhet

Kollektivismens återkomst

- I årshjulet **föder förändringar sin egen motkraft**
 - Sedan 2000 har globalisering, liberal marknadsekonomi och ren individualism ifrågasätts allt mer världen över
 - Nationalistiska partier som Sannfinländarna och Sverigedemokraterna grundlades på 90-talet, och började växa i inflytande på 00-talet
 - Vintern medför dålig stämning, men en rörelse mot viktigare kollektiva identiteter kan också vara en fördel
- Om vi tar årshjulet på allvar rör vi oss mot större fokus på hela samhället mot 2040
 - Enhetskultur och förfinskning? Inte nödvändigtvis, historien rimmar, den upprepar sig inte
 - Det nya Finland år 2040 är flerspråkigt, inte tvåspråkigt och inte enspråkigt
 - Svenskan behöver vara mer än en rättighet för en liten del av befolkningen, och mer än en minoritetskultur som ska existera för sin egen skull: *en tillgång för Finland som helhet*, en garant för goda relationer till resten av Norden och en värdefull resurs

Slutsatser mot 2040

- Om de historiska trenderna håller i sig kan vi förvänta oss att:
 - Det faktiska behovet av svenskspråkiga lösningar har försvunnit i många delar av södra Finland, då det väntas att alla kan finska eller kan täcka upp med engelska.
 - Kollektiva identiteter är viktigare än idag, vilket kan stärka svenskans ställning i det fall de svensktalandes kollektiva orientering går i riktning mot den språkliga gemenskapen, men även verka i dess motsats i det fall identiteten går i finländsk riktning, där finländsk blir detsamma som finsk. På samma sätt kan ett nytt kollektivt finländskt identitetsbygge komma att verka i båda riktningarna.
 - Två- och flerspråkighet är mer läsbar och välförstådd än idag, vilket gör att deras språklojalitet blir viktigare då den från det offentligas synvinkel inte kan "antas" utifrån registren.
 - Kommer svenska, sett i antal talande, allt mer bli ett språk i mängden och därmed behöva "säljas in" som en tillgång för hela Finland, inte bara en individuell eller minoritetsrättighet.